Φίλιππας Κυρίτσης

Συνέντευξη στον Γιώργο Προδρόμου για την ιστοσελίδα «Ιστόρημα»

Αθήνα 29-08-2020

Φίλιππας Κυρίτσης

Συνέντευξη στον Γιώργο Προδρόμου για την ιστοσελίδα «Ιστόρημα»

Αθήνα 29-08-2020

00:00:00

Γιώργος Προδρόμου: Ωραία, εγώ ονομάζομαι Γιώργος Προδρόμου, είμαι ερευνητής στο Istorima/ Ιστόρημα και έχουμε 29 Αυγούστου του 2020. Το δικό σας ονοματεπώνυμο;

Φίλιππας Κυρίτσης: Φίλιππας Κυρίτσης.

Γ.Π.: Που και πότε γεννηθήκατε;

Φ.Κ.: Το 1956 στην Αθήνα.

Γ.Π.: Απ' ό,τι έχω καταλάβει η πρώτη πολιτικοποίηση - όπως μου έχετε πει κιόλας - φαντάζομαι ήτανε μέσα στα χρόνια της Χούντας, τα οποία ήταν περίεργα χρόνια απ' αυτή την άποψη. Δεν ξέρω, θέλετε να μου πείτε λίγα λόγια για αυτά τα χρόνια;

Φ.Κ.: Μια μικρή αναφορά μπορώ να κάνω. Ολοκληρώστε την ερώτησή σας.

Γ.Π.: Πώς είχατε βιώσει τη Χούντα από πολιτική άποψη, δηλαδή τον εαυτό σας και την πρώτη σας πολιτικοποίηση σε αυτό το κλίμα και σε αυτό το πλαίσιο;

00:00:58

Φ.Κ.: Ναι. Εγώ στη διάρκεια της Χούντας δεν υπήρξα δέκτης αντιστασιακών μηνυμάτων. Με αποτέλεσμα η σκέψη μου να κατευθύνεται από τη τηλεόραση. Ο πατέρας μου ήτανε αριστερός, αλλά λόγω των αρνητικών του εμπειριών από την αντιμετώπιση

της αριστεράς στην Ελλάδα, δεν μας μιλούσε για πολιτικά, σε μένα και στον αδερφό μου - γιατί έχω έναν αδερφό -, για να μην αντιμετωπιστούμε κι εμείς το ίδιο άσχημα, όπως είχαν αντιμετωπιστεί αυτός και οι συγγενείς του στη διάρκεια και μετά τον Εμφύλιο, στη διάρκεια του Εμφυλίου, μετά τον Εμφύλιο, μέχρι την Χούντα. Έτσι δευτέρα Γυμνασίου όταν ήμουνα, έγραψα μια έκθεση για την «επανάσταση της 21ης Απριλίου», όπως την αποκαλούσε το κράτος και η κυβέρνησή του, που θεωρήθηκε απ' τον καθηγητή η καλύτερη.

00:02:28

Φ.Κ.: Και μου 'βαλε 20. Είκοσι να βάλουν στην έκθεση τότε ήτανε τρομερά σπάνιο, 20 ήταν ο μεγαλύτερος βαθμός στο Γυμνάσιο εκείνη την εποχή. Εγώ είχα καλές απόψεις για τη Χούντα γιατί έβλεπα μια εκπομπή του λεγόμενου «θεωρητικού της δικτατορίας», του Γεωργαλά, που ήταν εβδομαδιαία εκπομπή κι έλεγε διάφορα αντικομμουνιστικά με τέτοιο ωραίο τρόπο, που σαν ένας άνθρωπος που δεν είχε ένα πολιτικό υπόβαθρο, όπως εγώ, που ήμουν τότε 14 χρονών, επηρεαζόμουνα.

00:03:14

Φ.Κ.: Στην τετάρτη Γυμνασίου, τότε ήταν εξατάξιο το Γυμνάσιο, δηλαδή απ' την αντίστοιχη τάξη με την σημερινή πρώτη Λυκείου, άρχισα να έχω μια επαφή με τις αριστερές ιδέες, γιατί ένας συμμαθητής μου - μεγάλης ηλικίας σε σχέση με μας, δηλαδή εμείς είμαστε, στη τετάρτη Γυμνασίου τότε, 16 χρόνων, αυτός ήτανε 21, είχε σταματήσει το σχολείο και ήρθε 21 χρονών ξανά στο σχολείο, δηλαδή στη τετάρτη Γυμνασίου για να το ο-

λοκληρώσει - αυτός μου μίλησε για Λένιν, για Μαρξ, για Καζαντζάκη και άρχισα κι εγώ να ενδιαφέρομαι περισσότερο για όλα αυτά. Τώρα κατά πόσο αυτός ήταν αξιόπιστος, αυτό δεν μπορώ να το βεβαιώσω, διότι το να μιλάς για τέτοια ζητήματα εκείνη την εποχή στο σχολείο είχε συνέπειες, σοβαρές συνέπειες. Τώρα αυτός που έβρισκε το θάρρος και μιλούσε έτσι σε άλλους μαθητές; Δεν μπορώ να βεβαιώσω, λοιπόν, ότι αυτός ήταν αξιόπιστος.

00:04:34

Φ.Κ.: Και με αποτέλεσμα πέμπτη και έκτη Γυμνασίου να έχω αντιστασιακές, θα λέγαμε, απόψεις, δηλαδή θεωρούσα ότι είναι ένα ανελεύθερο καθεστώς, μια δικτατορία, δημοκρατία δεν έχουμε, αστυνομοκρατία έχουμε, στρατοκρατία έχουμε. Και όταν τελείωσα το εξατάξιο Γυμνάσιο είχα τη τύχη να πέσει η Δικτατορία και να μην έχω αρνητικές συνέπειες από τις αντιστασιακές απόψεις που είχα. Διότι με αυτές τις απόψεις είχα σκοπό να ενταχθώ στο φοιτητικό κίνημα και να δραστηριοποιηθώ ενάντια στη Δικτατορία. Ευτυχώς έπεσε η Δικτατορία κι έτσι δεν με πιάσανε για να με βασανίσουνε. Παρ’ όλα αυτά εγώ, όταν οργανώθηκα πολιτικά, και οργανώθηκα πολιτικά το ’74, τον Σεπτέμβρη-Οκτώβρη, σε μια ομάδα τροτσκιστική τότε, που ήταν η συνέχεια του Κομμουνιστικού Διεθνιστικού Κόμματος Ελλάδας [Κ.Δ.Κ.Ε.] κι έβγαζε την εφημερίδα την «Εργατική Πάλη» με υπεύθυνο έκδοσης των Γιάννη Φελέκη, φοβόμουνα ότι αν με πιάσουν θα υποστώ βασανιστήρια. Κι έλεγα «Θα αντέξω; Δεν θα αντέξω;». Αλλά ήμουνα νέος 18 χρονών και οι νέοι αισθάνονται πιο σίγουροι για τον εαυτό τους, ή μάλλον ήμουνα πιο πα-

θιασμένος, δηλαδή είχα την αίσθηση ότι έχω μια υποχρέωση απέναντι στη κοινωνία να υποστώ κάποια βασανιστήρια για το καλό της κοινωνίας.

00:06:35

Φ.Κ.: Και έλπιζα να αντέξω. Αυτή ήταν η πρώτη μου πολιτικοποίηση. Αλλά μέσα σε ενάμιση χρόνο διαπίστωσα ότι αυτή η οργάνωση ήτανε μια οργάνωση, στην οποία εγώ αντιμετωπιζόμουνα σαν ένα «δόκιμο μέλος», χαρακτηριστικά, όπως μας θεωρούσαν τότε αυτούς που δεν είχαν ενταχθεί ακόμα στο κόμμα τυπικά, με όλες τις αρνητικές συνέπειες αυτής της κατηγοριοποίησης. Δηλαδή, δεν είχα λόγο στις αποφάσεις. Κατέβηκα στις πρώτες φοιτητικές εκλογές που γίνανε τότε στη Πάντειο, σαν εκπρόσωπος της φοιτητικής παράταξης αυτής της οργάνωσης και πήραμε ελάχιστους ψήφους, μολονότι εγώ δεν ήθελα να κατέβουμε. Ήξερα, δηλαδή, ότι δεν θα είχαμε καλά αποτελέσματα αλλά απλά υπάκουσα στον λεγόμενο δημοκρατικό συγκεντρωτισμό που χαρακτήριζε τις αριστερές οργανώσεις.

00:07:51

Φ.Κ.: Αργότερα έβλεπα δημοσιεύσεις από την φοιτητική παράταξη αυτής της οργάνωσης, για τις οποίες εγώ δεν είχα ερωτηθεί. Διαμαρτυρήθηκα στον Γιάννη, τον Φελέκη, για τον τρόπο που αντιμετωπίζομαι. Είπα ότι ήθελα να ’χω μεγαλύτερη συμμετοχή στις αποφάσεις. Δεν έβγαλα τίποτα και αποστασιοποιήθηκα από την οργάνωση αυτή. Και ακούγοντας από άλλους, μέσα από αυτή την οργάνωση, για τους αναρχικούς, άρχισα να παρακολουθώ την φιλολογία τους. Τότε έβγαινε το περιοδικό «Πεζο-

δρόμιο» από τον Χρήστο Κωνσταντινίδη, εκδόσεις Διεθνής Βιβλιοθήκη. Βγάζαν και βιβλία. Αυτούς τους γνώρισα σε διαδηλώσεις και δεν ερχόμουνα και σε προσωπική επαφή, ούτε οργανωτική επαφή μαζί τους, απλά όταν άκουγα ότι κάνουν διαδήλωση οι αναρχικοί, κατέβαινα και εγώ. Και όταν φτιάχτηκε κίνημα για έναν Γερμανό αντάρτη πόλης, τον Ρολφ Πόλε, που είχε συλληφθεί στην Ελλάδα και η Γερμανία τον ζητούσε, ζητούσε από την Ελλάδα να τον εκδώσει, και κάναν οι αναρχικοί πορείες, συμμετείχα κι εγώ. Αλλά δεν είχα οργανωτική επαφή μαζί τους. Οργανωτική επαφή απέκτησα μετά την Πρωτομαγιά του 1977, όπου βρέθηκα σε μια ομάδα που θα 'βγαζε μια προκήρυξη σε σχέση με αυτά τα γεγονότα. Σε αυτή την Πρωτομαγιά γίνανε επεισόδια μεταξύ αναρχικών και αστυνομίας και μαοϊκών, ΕΚΚΕτζήδων. Και μια φωτογραφία που 'χε βγάλει κάποιος, δημοσιογράφος, σε κάποια εφημερίδα, έγινε αφίσα.

00:10:11

Φ.Κ.: Σ' αυτή τη φωτογραφία είμαι κι εγώ, την Πρωτομαγιά του '77, χωρίς εγώ να έχω οργανωτική επαφή με τους αναρχικούς και να έχω κάποια συμμετοχή στην οργάνωση των επεισοδίων. Αυτό για την αποκατάσταση της αλήθειας δηλαδή. Αυτή ήτανε – θα 'λεγα - η πολιτική μου ιστορία πριν από την ένταξη στον αναρχικό χώρο. Μια παρατήρηση μόνο, ότι όσο ήμουνα στη Πάντειο, γιατί το '77 αραίωσα τις επισκέψεις μου στη σχολή, είχα περάσει ήδη 2 χρόνια, 4 ήτανε οι σπουδές, δεν ήθελα να τελειώσω, γιατί δεν ήθελα να πάω στρατιώτης. Η πραγματικότητα ήταν ότι μετά την σχολή πήγαινες στρατιώτης και δεν ήθελα να τελειώσω τη σχολή να πάω στρατιώτης. Αλλά τα πρώτα χρόνια τα έκανα. Σε αυτά τα χρόνια υπήρχε ανεπτυγμένος φοιτητικός

συνδικαλισμός, γιατί μόλις είχε πέσει η Δικτατορία και η αριστερά ήτανε στη μόδα θα ’λεγα. Στις φοιτητικές συνελεύσεις δεν τολμούσε να εμφανιστεί η Νέα Δημοκρατία, ήτανε μόνο το ΠΑ.ΣΟ.Κ., οι μετέπειτα Συριζαίοι, δηλαδή ο Δημοκρατικός Αγώνας, όπως λεγόταν τότε, η φοιτητική οργάνωση του ΠΑ.ΣΟ.Κ., λεγόταν ΠΑ.Σ.Κ., ήταν η Πανσπουδαστική του Κ.Κ.Ε. και μετά οι ακροαριστεροί, δηλαδή η Π.Π.Σ.Π. (μαοϊκοί), οι τροτσκιστές: Εργατικής Διεθνιστικής Ένωση. Δεν θυμάμαι πως λεγόταν η φοιτητική τους παράταξη. Αυτοί ήταν στις συνελεύσεις.

00:12:03

Φ.Κ.: Και θα είχε μια θετική εξέλιξη, όσον αφορά ένα αίτημα που είχε βάλει τότε το φοιτητικό κίνημα, την αποχουντοποίηση, δηλαδή οι καθηγητές συνεργάτες της Χούντας να φύγουν, αλλά οι συνελεύσεις για την αποχουντοποίηση απλώς σταματήσανε. Αποχουντοποίηση δεν έγινε πέρα από το ότι κάποιοι καθηγητές, από μόνοι τους, φύγαν από τις σχολές, χωρίς δηλαδή να εκδιωχτούνε. Και νομίζω - τι νομίζω, σίγουρος είμαι - την ευθύνη για το ότι δεν ολοκληρώθηκε η αποχουντοποίηση, την έχει η Πανσπουδαστική. Γιατί αυτή, εκείνη την εποχή, η φοιτητική Οργάνωση του Κ.Κ.Ε., είχε τη δυνατότητα να παίρνει αποφάσεις ή να επιβάλλει μάλλον, με τον τρόπο της, αποφάσεις στη συνέλευση των φοιτητών, χρησιμοποιώντας ένα παιχνίδι εκλογικό. Δηλαδή, γινόταν μια συνέλευση που ’χε 50 άτομα κι όταν ήταν να γίνει ψηφοφορία, εμφάνιζε άλλους 200 δικούς της που ψηφίζανε, χωρίς να ’χουν ακούσει τη συζήτηση. Ερχόντουσαν συστημένοι για να ψηφίσουν την άποψη, την οποία κατέβαζε η Πανσπουδαστική. Κι έτσι δεν έγινε αποχουντοποίηση στα πανεπιστήμια μετά την Δικτατορία.

00:13:31

Γ.Π. Πολύ ωραία. Έτσι μου είπατε ότι οι λόγοι, που αποστασιοποιηθήκατε - από την λίγη επαφή που είχατε - με την αριστερά και τους τροτσκιστές, ήταν οργανωτικοί - όπως είπατε - δηλαδή στο βαθμό που δεν μπορούσατε να εμπλακείτε στις διαδικασίες, ας πούμε. Υπήρχαν κι άλλοι πολιτικοί λόγοι; Δηλαδή αρχίζατε να διαβάζετε άλλα πράγματα τότε; Θέλετε να μου πείτε ποια ήταν τα πρώτα διαβάσματα, τα οποία έστρωσαν το έδαφος αυτής της μετάβασης;

Φ.Κ.: Ναι. Είχα διαβάσει στη Δικτατορία ένα βιβλιαράκι ενός Εγγλέζου καθηγητή, που λεγόταν *Οι Αναρχικοί*, ενός Ρόντερικ Κέντγουορντ, αλλά ήμουνα 14-15 χρονών, και παρ' ότι το βιβλιαράκι δεν ήτανε αρνητικό απέναντι στους αναρχικούς - ιστορικό ήτανε - εγώ δεν θεωρούσα ότι μπορεί να υπάρξει κοινωνία χωρίς κράτος. Δηλαδή, δεν επηρεάστηκα από τον αναρχισμό από αυτό το βιβλιαράκι, καθόλου, αλλά όταν άκουγα για τους αναρχικούς κι άρχισα να διαβάζω τα έντυπά τους. Όπως ένα βιβλιαράκι που 'χε βγάλει η Διεθνής Βιβλιοθήκη τότε - αυτός ο εκδοτικός οίκος που 'βγαζε και το «Πεζοδρόμιο» το περιοδικό . Λεγότανε *Η Κομμούνα της Κροστάνδης*, μιας Ίντα Μετ [Ida Mett], συνεργάτιδας ενός διάσημου Ρώσου αναρχικού, του Νέστωρ Μαχνό [Nestor Makhno]. Η «κομμούνα της Κροστάνδης» ήτανε μια εξέγερση των ναυτών της Κροστάνδης,

00:15:11

Φ.Κ.: οι οποίοι είχανε στηρίξει το πραξικόπημα των Μπολσεβίκων τον Οκτώβρη του 1971 - με βάση το παλιό ημερολόγιο. Είχανε δει το 1921, ότι η κυβέρνηση, η οποία είχε εγκαθιδρυθεί,

το κοινωνικό καθεστώς που είχε εγκαθιδρυθεί, δεν ήταν αυτό το οποίο ελπίζανε, όταν συμμετείχαν στο πραξικόπημα και στον εμφύλιο πόλεμο, και ξεσηκωθήκανε. Και απάντηση της κυβέρνησης των Μπολσεβίκων ήταν να στείλει στρατό και να τους σφάξει.

00:15:58

Φ.Κ.: Αυτός ήταν ένας σοβαρός λόγος για να αρχίσω να σκέφτομαι ότι κάτι δεν πάει καλά με αυτή την ιδεολογία, όταν έχει βάψει τα χέρια της, όταν οι εκπρόσωποί της οι ιδεολογικοί, όπως ήταν οι Μπολσεβίκοι, έχουνε βάψει με τόσο απροκάλυπτο τρόπο τα χέρια τους με το αίμα των συνεργατών τους. Και είχα μάθει επίσης για την Μαχνοβτσίνα, το κίνημα το αναρχικό της Ουκρανίας, το οποίο συνεργάστηκε με τους Μπολσεβίκους στον εμφύλιο πόλεμο, στον πόλεμο που κάναν οι Μπολσεβίκοι απέναντι στους τσαρικούς, και αποτέλεσμα ήτανε να εξοντωθούν και αυτοί μετά, από τους Μπολσεβίκους.

00:16:57

Φ.Κ.: Και επίσης εκείνη την εποχή είχε κυκλοφορήσει ένα βιβλίο, το οποίο είχε κάνει μεγάλη αίσθηση στην αριστερά, τουλάχιστον στους αντιεξουσιαστές, ας πούμε, (τότε οι αναρχικοί δεν λεγόντουσαν αντιεξουσιαστές), από μια ομάδα Γαλλική που λεγότανε Internationale Sittuationiste (αργότερα έγινε γνωστή σαν Καταστασιακή Διεθνής), που λεγόταν *Κοινωνία του Θεάματος,* ενός Γκυ Ντεπόρ [Guy Debord]. Αυτή η ομάδα δεν ήτανε αναρχική, κατηγορούσε τους αναρχικούς και τους κομμουνιστές, αλλά τέλος πάντων έδινε μια εικόνα της κοινωνίας - τέλος πάντων έκανε μια ανάλυση κοινωνική - διαφορετική από την

συνηθισμένη που ξέραμε, μέσα από τα κλασικά κείμενα (γιατί εγώ ήδη είχα διαβάσει τότε Λένιν και Τρότσκι και Πουλιόπουλο).

00:17:59

Φ.Κ.: Ήτανε μια ανάλυση της κοινωνίας αυτή, που έκανε το βιβλίο του Ντεμπόρ, το *Κοινωνία του Θεάματος*, που αναφερόταν σε μια κοινωνία διαφορετική απ' αυτή που αναφερόντουσαν τα βιβλία που 'χανε βγει 50 χρόνια πριν, όπως το *Κράτος και Επανάσταση* του Λένιν, μια κοινωνία αφθονίας. Μάλιστα ξεκινάει αυτό το βιβλίο με την φράση ότι «Το εμπόρευμα έχει συσσωρευθεί τόσο πολύ που έχει γίνει θέαμα». Τώρα όταν λες συσσώρευση εμπορευμάτων, την εποχή που εμείς είχαμε μάθει ότι ο κόσμος πεινάει και δεν έχει να φάει και τα εμπορεύματα είναι μόνο για τα αφεντικά και για τους πλούσιους, ήτανε πραγματικά μία, τουλάχιστον θετική, εξέλιξη στη πολιτική συζήτηση που γινόταν τότε, ας πούμε, μεταξύ των διαφόρων πολιτικά συνειδητοποιημένων. Γιατί τότε, πραγματικά, γινόντουσαν πολλές συζητήσεις στις πλατείες και στους δρόμους μεταξύ διαφόρων πολιτικά συνειδητοποιημένων, που 'χαν κάποιες απόψεις κοντινές. Όπως οι συζητήσεις που γινόντουσαν στα πανεπιστήμια και στο Πάντειο πανεπιστήμιο, τότε λεγότανε Πάντειος Ανώτατη Σχολή Πολιτικών Επιστημών. Ναι, γινόντουσαν πολλές συζητήσεις πολιτικές. Και, μάλιστα, στις συνελεύσεις αυτές, τις οποίες είχα εγώ παρακολουθήσει και έγινα γνωστός στους τότε συνδικαλιστές. Μάλιστα συμμετείχα και σαν μέλος της επιτροπής που 'κανε το καταστατικό του Φοιτητικού Συλλόγου.

00:19:53

Φ.Κ.: Από περιέργεια περισσότερο αλλά η πολιτική σκοπιμότητα με έφερε σε αυτή την επιτροπή. Δηλαδή ήτανε δέκα η επιτροπή, τρεις ήτανε από το ΠΑ.ΣΟ.Κ. (την ΠΑ.Σ.Κ.), τρεις από τον Δημοκρατικό Αγώνα (τότε ήτανε Κ.Κ.Ε. Εσωτερικού) και τρεις από την Πανσπουδαστική. Έλειπε ένας. Οι αριστεριστές - τους λέγανε έτσι τότε οι αντίπαλοί τους, οι κομμουνιστές οι ορθόδοξοι - δεν θέλαν να συμμετάσχουν, γιατί θεωρούσαν ότι ήταν κοροϊδία ένας να τα βάζει με εννιά. Και πήγα εγώ, τον οποίο κανένας δεν μπορούσε να ελέγξει, ας πούμε. Ελπίζω, και γενικότερα στη ζωή μου, αν πρέπει να πάρω μια πρωτοβουλία τέτοια. Στις συνελεύσεις που κάναν αυτοί μεταξύ τους στην επιτροπή, για να φτιάξουν το καταστατικό του Φοιτητικού Συλλόγου, ερχόντουσαν τρεις, δηλαδή ένας από το ένα κόμμα, ένας απ’ το άλλο κόμμα και ένας από το τρίτο, και συμφωνούσαν μεταξύ τους τι θα βγει. Και, στα πλαίσια της δημοκρατίας, μου δίναν και μένα τη δυνατότητα να κάνω μια πρόταση. Όταν έγινε η συνέλευση για να εγκριθεί το καταστατικό, το συμφωνημένο από τις τρεις φοιτητικές οργανώσεις, την εκπροσώπηση του ΠΑ.ΣΟ.Κ., του Κ.Κ.Ε. Εσωτερικού και του Κ.Κ.Ε., καμία από τις προτάσεις που ’χα κάνει εγώ δεν πέρασε, εννοείται. Το προαποφασισμένο, μεταξύ των παρατάξεων αυτών, καταστατικό, πέρασε. Η Νέα Δημοκρατία μέχρι που μπήκα φυλακή δεν εμφανιζότανε στη Πάντειο, σε συνελεύσεις.

00:21:31

Γ.Π. Ωραία. Στις 24 Μαρτίου - αν δεν κάνω λάθος - 1978 είχατε συλληφθεί. Ήταν την ίδια μέρα που ψηφιζότανε στη Βουλή, που τέθηκε μάλλον στη Βουλή, ο Νόμος 774 για την

«Τρομοκρατία». Θέλετε να μου πείτε αφηγηθείτε λίγο την υπόθεση της καταδίκης;

Φ.Κ.: Ναι. Η κατηγορία ήτανε «κατασκευή, κατοχή και απόκρυψη 8 βομβών μολότοφ με σκοπό τη διάθεση σε τρίτους για διάπραξη κακουργημάτων». Είχε προηγηθεί μια μεγάλη δημοσιογραφική καμπάνια εναντίον μας. Μας παρουσιάσανε σαν τρομοκράτες με διεθνείς διασυνδέσεις. Και μια εφημερίδα, μάλιστα, στη πρώτη σελίδα - απ' τις μεγάλες εφημερίδες της Αθήνας τότε, αυτή που είχε βγάλει την πληροφορία - έγραφε μήπως έχουμε σχέση με τη δολοφονία του Μόρο στην Ιταλία. Βασικά πιστεύω ότι ήτανε μια δημοσιογραφική κατασκευή.

00:22:57

Φ.Κ.: Οι ίδιοι οι ασφαλίτες που με ανέκριναν, με αντιμετώπισαν διακριτικά, ούτε μπουνιές έφαγα, ούτε κλωτσιές, ούτε προσπάθησαν να με τρομοκρατήσουν. Βέβαια, εντάξει, εγώ ήμουνα 12 μέρες σε ένα κελί χωρίς φως, ή με ελάχιστο φως την νύχτα, αλλά, γενικά δηλαδή, τα βασανιστήρια που φοβόμουνα να τα υποστώ αν με πιάσει η ασφάλεια - αυτά δηλαδή που γινόντουσαν επί Δικτατορίας - δεν τα γνώρισα. Και οι μπάτσοι, φαινότανε ότι οι ίδιοι δεν πιστεύανε ότι εγώ ή και η Σοφία, η συγκατηγορούμενη, και ο τρίτος συγκατηγορούμενος αποτελούσαμε κάποια σοβαρή απειλή, «τρομοκράτες», όπως μας αποκαλούσανε οι εφημερίδες, όταν δημοσιεύσανε την σύλληψή μας. Έγραφαν «Τα Νέα», πρωτοσέλιδος τίτλος: «Τρομοκράτες. Οι αριστεροί πιάστηκαν, οι δεξιοί διαφεύγουν». Η «Ακρόπολη», η εφημερίδα, η πρωινή, που 'χε την περισσότερη κυκλοφορία: «Τρομοκράτες». Γενικά δηλαδή ήταν ένα θέατρο, κακόγουστο θέατρο, το οποίο

είχε σκοπό να μας παρουσιάσει εμάς σαν τρομοκράτες χωρίς να 'χουμε σχέση με την τρομοκρατία.

00:24:39

Φ.Κ.: Τα στοιχεία που είχαν εναντίον μας ήταν ότι κάποιος γνωστός μας απ' τον χώρο των αναρχικών στα Εξάρχεια, στο υπόγειο της αυλής του σπιτιού του οποίου (ήτανε ένα σπίτι παραδοσιακό παλιό και νοίκιαζε αυτός 1-2 δωμάτια, κι αυτό είχε ένα υπόγειο στην αυλή), βρήκανε 8 μπουκάλια μολότοφ, είπε ότι τα 'χαμε πάει εμείς. Τα βρήκαν στη δεύτερη έρευνα. Στην πρώτη έρευνα είχανε βρει ένα βιβλίο που λεγόταν *Anarchist Cookbook* και το 'χαμε φέρει εμείς, εγώ κι η Σοφία, από την Αγγλία, όπου είχαμε πάει μετά τον γάμο μας (είχαμε παντρευτεί τέλη Δεκεμβρίου του '77). Πήγαμε στην Αγγλία και έφερα διάφορα βιβλία από 'κει πέρα (έλπιζα τότε να κάνω ένα αναρχικό βιβλιοπωλείο), μεταξύ των οποίων και αυτό. Ανέφερα την ύπαρξη αυτού του βιβλίου σε αυτόν τον φίλο, που τον θεωρούσα σύντροφο, και μου το ζήτησε.

00:25:53

Φ.Κ.: Στην πρώτη έρευνα που κάνανε - γιατί κάναν έρευνα; Γιατί θέλαν να παρουσιάσουν τους αναρχικούς σαν τρομοκράτες, για να δικαιολογήσουν την ανάγκη ψήφισης ενός αντιτρομοκρατικού νόμου - έπιασαν απ' όλα τα Εξάρχεια κόσμο: Αναρχικούς, γνωστούς απ' τις διαδηλώσεις κι όλα αυτά. Και στα ίδια πλαίσια κάναν έρευνα και σ' αυτουνού το σπίτι. Εμείς τότε ήμαστε στη Θεσσαλονίκη (εγώ κι η Σοφία) με έναν άλλο σύντροφο. Είχαμε πάει να μοιράσουμε μια προκήρυξη που κριτίκαρε τους φοιτητές, όπως η γνωστή μπροσούρα του Στρασβούργου της

Internationale Sittuationiste. Και ενώ ήμαστε στη Θεσσαλονίκη, αυτός ήξερε το σπίτι μας, ο σύντροφος, αυτό που νοικιάζαμε εμείς, ένα δωμάτιο στα Εξάρχεια, και πήγε και τους μπάτσους. Αυτοί βρήκανε εκεί πέρα διάφορα είδη τα οποία θα μπορούσαν να θεωρηθούν ενοχοποιητικά, όπως παραδείγματος χάρη ένα μπιτόνι με πετρέλαιο, κάτι άλλα μπουκαλάκια βενζίνη… Δεν θυμάμαι. Γενικά, πράγματα που μπορείς να βρεις σε όλα τα σπίτια, αλλά φτιάξανε το σενάριό τους. Δεν έχει σημασία το κατά πόσο το σενάριο έχει σχέση με την πραγματικότητα, σημασία έχει ότι για μένα η υπόθεση ήτανε δημοσιογραφική.

00:27:30

Φ.Κ.: Δηλαδή, ενώ υπήρχαν τότε επαναστατικές οργανώσεις, όπως ο Επαναστατικός Λαϊκός Αγώνας [Ε.Λ.Α.] ή η Επαναστατική Οργάνωση 17 Νοέμβρη [Ε.Ο. 17 Νοέμβρη] και κάνανε πράξεις που ’χανε σχέση με τον ένοπλο αγώνα, το νομοσχέδιο - θεώρησαν αυτοί που το λανσάρανε ότι - έπρεπε να στηριχτεί πάνω στο κίνδυνο που αντιπροσωπεύανε για την Ελληνική κοινωνία οι αναρχικοί. Δηλαδή, οι αναρχικοί που γνώρισα εγώ της δεκαετίας του ’70. Δεν ήτανε σαν τους αναρχικούς της δεκαετίας του 2000 ή της δεκαετίας του ’90. Δηλαδή, δεν βάζανε βόμβες, ούτε δίνανε μάχες με τα όπλα. Αυτή τη δράση την είχανε οι κομμουνιστές, οι άνθρωποι που είχαν σαν πρότυπο, ας πούμε, την Κούβα ή την Κίνα.

00:28:32

Φ.Κ.: Πιστεύανε δηλαδή ότι με το αντάρτικο, όπως επικράτησε στην Κούβα ο Κάστρο το 1959, έτσι θα επικρατούσανε στην Ελλάδα και οι κομμουνιστές. Με το αντάρτικο. Και για αυτό θέλαν

να δημιουργήσουν αντάρτικο στην Ελλάδα, λες και η Ελλάδα δεν είχε υποστεί τα πάνδεινα από το αντάρτικο του Εμφυλίου Πολέμου. Ακόμα και ο αρχηγός της αξιωματικής αντιπολίτευσης τότε, ο Ανδρέας Παπανδρέου, σ' ένα βιβλίο του που 'χε βγάλει κατά τη διάρκεια της Χούντας το 1972, το «*Η Δημοκρατία στο απόσπασμα»* έλεγε ότι για να μπορέσει να αλλάξει το κοινωνικό καθεστώς σε αυτή τη χώρα και να πάψει να 'ναι ο ληστρικός καπιταλισμός και λοιπά, όπως η ιμπεριαλιστική εξάρτηση και όλα αυτά (μιλάμε με την γλώσσα που χρησιμοποιούσαν τότε) χρειαζόταν ένα αντάρτικο. Και όντως υπήρχε μια οργάνωση, στην οποία, τουλάχιστον ιδεολογικά, ήταν αυτός ηγεσία - δεν ξέρω αν ήταν και οργανωτικά -, το Π.Α.Κ. [Πανελλήνιο Απελευθερωτικό Κίνημα], το οποίο είχε αναλάβει να βάζει βόμβες. Γενικά, θα 'λεγα, είχε ένοπλη δράση.

00:29:54

Φ.Κ.: Οι αναρχικοί δεν είχανε τέτοιου είδους δράση όταν στοχοποιηθήκαν σαν τρομοκράτες. Δηλαδή, λειτουργήσαμε κατά κάποιο τρόπο σαν εξιλαστήρια θύματα, γιατί η αστυνομία και οι δικαστές δεν μπορούσαν, ή δεν ήθελαν, να στοχοποιήσουνε αυτούς που αναλαμβάνανε την ένοπλη δράση. Στοχοποιήσαν έναν που τον κατηγορούσαν ότι συμμετείχε σε μια ένοπλη ενέργεια που 'χε γίνει στο Ρέντη το 1978, τον Γιάννη Σερίφη. Τον γνώρισα στη φυλακή, πολύ καλός άνθρωπος, έμεινε πάνω από ένα χρόνο στη φυλακή, στο δικαστήριο αθωώθηκε.

00:30:37

Φ.Κ.: Οι άλλοι που στοχοποιόντουσαν ήταν αναρχικοί, όπως π.χ. 6 άτομα στην Αγία Βαρβάρα του Αιγάλεω. Επειδή είχε γίνει

μια εξέγερση μαθητική, στην οποία ανακατεύτηκαν και οι Τσιγγάνοι (γιατί τότε είχε πολλούς Τσιγγάνους στην Αγία Βαρβάρα), και ρίχτηκαν κάποιες μολότοφ σε αυτή τη διαδήλωση, πιαστήκανε μετά 6 άτομα, πιτσιρικάδες - ο μεγαλύτερος που θεωρούτανε ο ηγέτης τους ήτανε 27-28 χρόνων - και θεωρηθήκαν τρομοκράτες και δικαστήκαν με τον αντιτρομοκρατικό. Αυτό είναι το ’79. Κάποια 6 άτομα στη Χαλκίδα το ίδιο, κάτι πιτσιρικάδες: «Τρομοκράτες». Γενικά, δηλαδή, εμείς είμαστε, κατά κάποιο τρόπο, η βιτρίνα για να στηρίξουνε τον νόμο αυτό.

00:31:37

Φ.Κ.: Εγώ είχα την ατυχία να βρεθώ, ας πούμε, στην ιστορική συγκυρία. Και δεν καταδικάστηκα μ’ αυτό το νόμο. Καταδικάστηκα με ένα νόμο για τα όπλα και τα εκρηκτικά, που είχε ένα ιδιαίτερο άρθρο, που είχε βγει το ’76, σαν «άρθρο για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας», προτού γίνει ο αντιτρομοκρατικός νόμος: Το άρθρο 13, όπου έλεγε ότι, όποιος πιάνεται με αυτές τις κατηγορίες, ότι δηλ. διακινεί όπλα και εκρηκτικά για την διάπραξη κακουργημάτων, δικάζεται με απευθείας κλήση, χωρίς βούλευμα, σε Πενταμελές Εφετείο, με 5 δικαστές, χωρίς έφεση. Δηλαδή κατευθείαν, χωρίς να αποφασίσει συμβούλιο αν πρέπει να διωχτείς ή όχι, πήγαινες στο δικαστήριο, μόνο δικαστές, 5, έτρωγες μέχρι 25 χρόνια φυλακή και δεν είχες και δικαίωμα έφεσης. Μ’ αυτό τον τρόπο. Και δεν ήταν και ο αντιτρομοκρατικός αυτός ο νόμος. Αυτό το λέω, γιατί πολλοί νομίζουνε ότι το κράτος, άμα θέλει να διώξει κάποιον, πρέπει να ’χει τους κατάλληλους αυστηρούς και αντιδημοκρατικούς νόμους. Το κράτος, άμα θέλει να διώξει κάποιον, όπως κάνει με τους μετανάστες, μπορεί να οδηγήσει κάποιον ακόμα και στον θάνατο, χωρίς να ’χει κάνει κανένα αδίκημα. Όπως γίνεται με τους μετανάστες,

που το μόνο τους έγκλημα είναι ότι φύγαν απ’ τον πόλεμο της πατρίδας τους, τον εμφύλιο ή τον εθνικό, και επιχείρησαν να έρθουν στην Ευρώπη για να γλιτώσουν την πείνα, την αρρώστια και τον θάνατο.

00:33:27

Φ.Κ.: Βέβαια τότε δεν σκεφτόμουνα έτσι. Σκεφτόμουνα ότι είναι απίστευτη η βαρβαρότητα με την οποία με αντιμετωπίζει το κράτος και οι δημοσιογράφοι του. Και για αυτό αποφάσισα, εννοείται συνεννοήθηκα με την Σοφία…
Αυτή ήταν 18 χρονών και εγώ 21 και εμείς θα καίγαμε την Αθήνα υποτίθεται… Οι μεγάλοι τρομοκράτες… Για 8 μπουκάλια μολότοφ… Από τότε έχουν πέσει εκατοντάδες μπουκάλια, χιλιάδες μπουκάλια, δεν έχει καεί τίποτα. Θα μου πεις καήκαν μερικά κτίρια. Ναι, καήκαν μερικά κτίρια και άνθρωποι μέσα, όπως στο Κάπα-Μαρούσης και στη Μαρφίν. Αλλά δεν υπήρχε πυροσβεστική στο κέντρο της Αθήνας; Να καίγεται ένα κτίριο, ας πούμε, και να μην εμφανίζεται πυροσβεστική; Και να λες: Άμα δεν εμφανίζεται πυροσβεστική στο κέντρο της Αθήνας, φαντάσου να πάρει μια φωτιά στα προάστια… Υπάρχει πυροσβεστική; Δεν υπάρχει; Εγώ πιστεύω ότι σκόπιμα αφέθηκαν κάποια κτίρια και καήκανε.
Δεν είναι η μολότοφ εκρηκτική και δεν μπορούσε να ενταχθεί σε αυτό το νόμο. Και μάλιστα ο δικηγόρος του τρίτου συγκατηγορούμενου, ο οποίος αυτός είπε ότι εμείς του πήγαμε τα μπουκάλια, ζήτησε να γνωματεύσει πυροτεχνουργός του στρατού, αν είναι εκρηκτικές ή όχι, και αν εντασσόμαστε. Το δικαστήριο αρνήθηκε, γιατί άμα ερχόταν πυροτεχνουργός του στρατού, θα έλεγε: Δεν είναι εκρηκτικές οι μολότοφ, δεν μπορεί να πάνε με τον νόμο για τα εκρηκτικά. Ένα αυτό…

00:35:07

Φ.Κ.: Δηλαδή, μιλάμε για μια παρωδία δίκης, για ένα βιασμό της δικαιοσύνης, όχι κάτι ασύνηθες στην Ελλάδα. Με αγανάκτησε πριν καν γίνει το δικαστήριο, με αποτέλεσμα, όταν έγινε το δικαστήριο, να μην δεχτούμε δικηγόρους, να μην δεχτούμε μάρτυρες υπεράσπισης και να μην συμμετέχουμε στη δίκη - πέρα μόνο από κάνα-δυο φορές που πετάχτηκα, γιατί μου επιτέθηκε ο πρόεδρος του δικαστηρίου. Και να μην απαντήσουμε σε ερωτήσεις του δικαστηρίου. Αντί για απολογία κατέθεσα ένα απολογητικό υπόμνημα, το οποίο ούτε καν με αφήσαν να το διαβάσω, μετά την πρώτη σελίδα, επειδή το θεώρησαν δεν ξέρω τι! Ήταν και λίγο ειρωνικό, εδώ που τα λέμε… Είχα κάθε δίκιο να 'ναι ειρωνικό. Ακόμα κι αυτό δεν μ' άφησαν να το διαβάσω. Μας καταδικάσανε σε 18 χρόνια φυλακή εμένα, κατά συγχώνευση 9, και την Σοφία σε 9 χρόνια, κατά συγχώνευση 5, λόγω του ελαφρυντικού της μετεφηβικής ηλικίας. Ήταν 19 χρονών. Χωρίς καν να με αφήσουν να διαβάσω 4 σελίδες… Τέτοια βαρβαρότητα, την εποχή που η πιο σοβαρή πολιτική δίκη, που έγινε μερικούς μήνες μετά, οδήγησε στη αθώωση του κατηγορούμενου, του Γιάννη Σερίφη, και όλοι χειροκροτάγανε για την ανεξαρτησία της ελληνικής δικαιοσύνης… Της ίδιας Δικαιοσύνης που εμάς μας είχε καταδικάσει σε τόσο βαριές ποινές, με τόσο γελοίες κατηγορίες που η βαρύτητά τους εξαρτιότανε μόνο από τον δημοσιογραφικό θόρυβο. Δηλαδή, θα το αποκαλούσα ένα δημοσιογραφικό έγκλημα αυτό που έγινε σε βάρος μας.

00:37:02

Γ.Π. Ωραία. Και τελικά μείνατε στη φυλακή 3 χρόνια - αν δεν κάνω λάθος.

Φ.Κ.: 3 χρόνια και 9 μήνες εγώ και 3 χρόνια και 5 μήνες η Σοφία.

Γ.Π. Ήθελα να εστιάσω στο κομμάτι, που όπως λέτε στο βιβλίο σας *Τρελόχαρτο*, κάνατε απεργίες πείνας που αντιστοιχούσαν σε 1 χρόνο.

00:37:26

Φ.Κ.: 1 χρόνο και 30 μέρες. Μάλλον 1 χρόνο κι ένα μήνα. Ναι, ο λόγος που έκανα απεργίες πείνας ήτανε αυτή η αίσθηση της τρομακτικής αδικίας που είχε γίνει σε βάρος μας. Και ζητούσα στοιχειώδη δικαιώματα που κάθε κρατούμενος τα ’χε, αλλά εγώ δε τα ’χα ούτε η Σοφία. Δηλαδή, μέσα στις φυλακές, 19 χρονών, θεωρούνταν τρομοκράτισσα. Έτσι απαγορευόταν να ’χε επαφή με άλλες κρατούμενες. Μεσ’ στο κελί της όλη την ημέρα θα ’πρεπε να ’ναι. Δηλαδή, ο δημοσιογραφικός θόρυβος εναντίον μας λειτούργησε σαν να ’μαστε πραγματικοί πιστολάδες ή δεν ξέρω τι, ο Τσε Γκουεβάρα ή ο Φιντέλ Κάστρο ας πούμε, και κινδύνεψε η κοινωνία της εποχής εκείνης από το αντάρτικο, στο οποίο εμείς ηγούμαστε! Τέτοια καραγκιοζιλίκια! Συνηθισμένα σ’ αυτή τη χώρα, εννοείται, που τα fake news έχουνε κατά κάποιο τρόπο γίνει και θέμα δημόσιας συζήτησης πλέον.

00:38:32

Φ.Κ.: Ναι. Τις πρώτες απεργίες πείνας τις έκανα ζητώντας ένα δικαίωμα που το ’χε ο κάθε κρατούμενος που είχε παντρευτεί. Εγώ είχα παντρευτεί με θρησκευτικό γάμο, γιατί τότε δεν υπήρχε πολιτικός γάμος, και θα ’ταν άσχημο, για τους συγγενείς τουλάχιστον της Σοφίας, να ζούμε μαζί με τη Σοφία χωρίς να

’μαστε παντρεμένοι. Τα ήθη και τα έθιμα της εποχής εκείνης ήτανε λίγο πιο υποκριτικά, θα έλεγα, απ’ ότι σήμερα. Όχι δηλαδή ότι εγώ ήμουνα χριστιανός και γι’ αυτό ήθελα την ευλογία του παπά για να συμβιώσω με τη Σοφία.

00:39:21

Φ.Κ.: Ναι, στους παντρεμένους έδινε ο νόμος το δικαίωμα να έχουνε, από την στιγμή που ήταν και οι δύο στη φυλακή, να έχουνε μία φορά τον μήνα ένα επισκεπτήριο μεταξύ τους, 15 λεπτά. Αυτό εμένα μου το στερούσανε. Μ’ είχανε στείλει, μετά από 4 μέρες στον Κορυδαλλό που ήτανε φυλακή για υποδίκους, στις φυλακές Αίγινας, μια πολύ βαριά φυλακή, που είχε χτιστεί το 1828 σαν ορφανοτροφείο για τα παιδιά των πολεμιστών της λεγόμενης Ελληνικής επανάστασης, οι οποίοι είχαν σκοτωθεί και αυτά είχανε μείνει στον δρόμο ορφανά, σαν ορφανοτροφείο, τέλος πάντων, των παιδιών των αγωνιστών του 1821 που ’χαν σκοτωθεί. Και σ’ αυτό κτίριο, εκεί πέρα, μαθαίνανε τέχνες, τρώγανε, ντυνόντουσαν. Δηλαδή, ξεκίνησε σαν μια σωστή πρωτοβουλία, θα ’λεγα, της εποχής εκείνης, από τον κυβερνήτη, τον πρώτο που είχαν οι επαναστατημένες περιοχές της Ελλάδας, που είχαν αυτονομηθεί κατά κάποιο τρόπο: Δηλαδή η Αίγινα, τα νησιά αυτά του Αργοσαρωνικού και η Κορινθία κι η Αργολίδα.

00:40:51

Φ.Κ.: Ναι, Ιωάννης Καποδίστριας. Απ’ έξω, δηλαδή, εκεί που με κλείσανε εμένα έγραφε «Το Ορφανοτροφείο τόδε έκτισε ο Κυβερνήτης Ιωάννης Καποδίστριας το 1828 (το 1828 με λατινικά γράμματα)». Ήταν πολύ βαριά φυλακή και ήτανε βαρυποινίτες εκεί πέρα. Εγώ ήμουνα υπόδικος και, 6 μήνες προτού με δικάσουνε, ήμουνα σ’ αυτή την βαριά φυλακή

με τους βαρυποινίτες, γιατί υποτίθεται είχα μεγάλη επικινδυνότητα, ήμουνα Φιντέλ Κάστρο! Τέτοιες γελοιότητες έζησα. Αυτό με αγανάκτησε και γι’ αυτό και στην δίκη δεν συμμετείχα. Ούτε εγώ ούτε η Σοφία. Και μετά, όταν είδα ότι δεν μας δίνουν αυτό το στοιχειώδες δικαίωμα του επισκεπτηρίου, κάνω την πρώτη απεργία πείνας. Με στέλνουν μετά από 5 μέρες στις φυλακές Αίγινας στο νοσοκομείο, στο νοσοκομείο κρατουμένων στον Κορυδαλλό. Με ξαναγυρνάνε στην Αίγινα. Συνέχισα εγώ τις αιτήσεις, τίποτα αυτοί, στα παλιά τους τα παπούτσια, δηλαδή, το να αναγνωριστεί το δικαίωμά μου αυτό να κάνω το επισκεπτήριο. Τίποτα. Ξανά απεργία πείνας μετά από κάτι μήνες.

00:42:10

Φ.Κ.: Δεύτερη απεργία. Δεν με στείλαν στο νοσοκομείο κρατουμένων, με στείλαν στο ψυχιατρείο κρατουμένων. «Τρελό…Μπορούμε να τον χαρακτηρίσουμε τρελό… Τρομοκράτης τρελός». Γιατί; Γιατί ζητάει αυτό που προβλέπει ο νόμος. Γιατί στην Ελλάδα έτσι είναι: Μπορεί να είσαι νομοταγής και τυπικός και να θεωρείσαι τρελός και τρομοκράτης. Τρελός, λοιπόν, ο Φίλιππας, ο Κυρίτσης, στο ψυχιατρείο. Εκεί γνώρισα έναν σύντροφο, με την ευρύτερη έννοια, ο οποίος είχε καταδικαστεί τις ίδιες μέρες που καταδικάστηκα κι εγώ. Γιατί η δίκη μας κράτησε κάτι μέρες και, μετά τη δική μου καταδίκη, καταδικάστηκε αυτός με τον αντιτρομοκρατικό, ο Γιάννης, ο Σκανδάλης, για την υπόθεση του Βασίλη Τσιρώνη. Ενός γιατρού, ο οποίος έφτιαξε μια οργάνωση ακροαριστερή που ανέλαβε την ευθύνη για κάποιες βόμβες που μπήκαν στην Αθήνα, χωρίς να ’χουν τίποτα σοβαρά αποτελέσματα - ούτε σκότωσαν κανένα, ούτε γκρέμισαν τίποτα – αλλά, τέλος πάντων, χρησιμοποιήθηκε η

δράση αυτής της οργάνωσης. Αφού προηγούμενα αυτόν τον είχανε αυτοκτονήσει, θα ’λεγα, γιατί βρήκανε… Είχε κλειστεί στο διαμέρισμά του και είχε κι ένα πιστόλι και μπήκε η αστυνομία μετά από 1 μήνα πολιορκία και αφού οι εφημερίδες φωνάζαν εναντίον του ότι «κινδυνεύει η ελληνική κοινωνία απ’ αυτόν». Και όταν μπήκε η αστυνομία, υποτίθεται ότι αυτός αυτοκτόνησε.

00:43:40

Φ.Κ.: Λέγαν ότι δεν αυτοκτόνησε αλλά τον σκοτώσανε και τον βγάλαν ότι αυτοκτόνησε. Κάτι που λέγανε και την ίδια εποχή, λίγους μήνες νωρίτερα, για τους αντάρτες Γερμανούς, της ομάδας «Φράξια Κόκκινος Στρατός», τον Αντρέα Μπάαντερ, την Γκούντρουν Έσλιν και τον Γιαν-Καρλ Ράσπε που «αυτοκτονήσανε» κι αυτοί στη φυλακή μέσα. Κάτι φυλακές υψίστης ασφαλείας, που υποτίθεται ελέγχαν τα πάντα, αυτοί υποτίθεται βάλαν πιστόλια μέσα κι αυτοκτονήσανε. Ένα χρόνο πριν είχε «αυτοκτονήσει» η Μάινχοφ. Δηλαδή, η «αυτοκτονία» τότε ήτανε ένας τρόπος για να αντιμετωπιστούνε οι πολιτικοί αντίπαλοι που δεν μπορούσαν να αντιμετωπιστούνε με άλλο τρόπο. Εγώ αυτό πιστεύω. Δηλαδή, συζητιέται ακόμα, αν ήταν αυτοκτονίες ή όχι, ο τρόπος που πεθάναν οι Γερμανοί μέσα στις φυλακές, αυτοί οι γνωστοί που ανέφερα.

00:44:45

Φ.Κ.: Το ίδιο συζητιέται και για την περίπτωση του Βασίλη Τσιρώνη. Αυτός, λοιπόν, όταν η αστυνομία μπήκε στο διαμέρισμά του - ήταν στον Πειραιά κάπου - αυτοκτόνησε υποτίθεται. Ήταν

10 Ιουλίου και την ίδια μέρα πιάσανε τον σύντροφό του, ο οποίος δικάστηκε μαζί μας, δηλαδή στο ίδιο δικαστήριο (από την ίδια σύνθεση του δικαστηρίου), μετά από μας, με τον αντιτρομοκρατικό νόμο, τον Γιάννη Σκανδάλη.

00:45:21

Φ.Κ.: Εκεί τον γνώρισα εγώ… Τον έβλεπα… Τον είχα δει μιαδυο φορές, γιατί ήμαστε 37 υποθέσεις με την ίδια έδρα του δικαστηρίου (που το Πενταμελές Εφετείο έπρεπε να εκδικάσει). Πράγμα που σημαίνει ότι δίκαζε κι άλλες υποθέσεις χωρίς δικαίωμα έφεσης, δεν ήταν μόνο η δική μας η περίπτωση. Ναι, αυτός καταδικάστηκε σε 5 χρόνια με τον αντιτρομοκρατικό, απ' την ίδια σύνθεση του δικαστηρίου. Και τον γνώρισα στη φυλακή, στο ψυχιατρείο κρατουμένων, τη δεύτερη φορά που πήγα.

00:46:03

Φ.Κ.: Λοιπόν, μετά από ένα διάστημα στο ψυχιατρείο κρατουμένων με ξαναγύρισαν πίσω στις φυλακές Αίγινας. Πάλι δεν γινόταν δεκτό το αίτημά μου. Ξανακατεβαίνω τρίτη φορά με το ίδιο αίτημα: του επισκεπτηρίου. Με στέλνουν πάλι στο ψυχιατρείο κρατουμένων. Αυτή τη φορά με στέλνουν στη καθήλωση, κάτω στο υπόγειο, δεμένο σε ένα κρεβάτι τσιμεντένιο 23 ώρες το 24ωρο με αλυσίδες. Υποτίθεται ήμουνα όχι απλά τρελός αλλά, μιλάμε, σε κατάσταση μανίας! «Απεργία πείνας; Πρέπει να 'ναι μανιακός ο άλλος για να την κάνει»… Αυτή ήτανε η κανονικότητα της εποχής εκείνης, όπως είναι κανονικότητα σήμερα αυτά τα αίσχη που γίνονται σε βάρος των μεταναστών, που σκοτώνονται 5-10 την ημέρα, γιατί τους κυνηγάει η αστυνομία και τους αναγκάζει, τους πιτσιρικάδες που οδηγάνε, να φάνε τα

μούτρα τους και να σκοτωθούν κι οι μετανάστες που ’χουν μαζί. Ή αυτοί που πνίγονται, κατά τη διάρκεια της επαναπροώθησης, στη θάλασσα, μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας… Κανονικότητες… Κανονικότητα για μένα, έναν άνθρωπο, ο οποίος ήτανε φοιτητής της Παντείου (που ’μουνα τότε), παντρεμένο τρεις μήνες προτού τον πιάσουνε, ήταν ότι είναι μανιακός, τρομοκράτης! «Πρέπει να τον δέσουμε στις αλυσίδες, στη καθήλωση, γιατί κάνει απεργία πείνας και ζητάει επισκεπτήριο»…

00:47:28

Φ.Κ.: Μετά από 2 μέρες στη καθήλωση και βλέποντας ότι θα μείνω εκεί πέρα 1 μήνα - γιατί είχαν κι άλλους κρατούμενους στις καθηλώσεις και τους κρατούσανε κι 1 μήνα κιόλας - χωρίς να γίνεται τίποτα, λέω «τζάμπα βασανίζομαι» και δέχτηκα να σταματήσω την απεργία πείνας. Κι έτσι με βγάλαν απ’ την καθήλωση και με πήγανε πάνω, όπου έμεινα πάλι 1 μήνα, περίπου. Με ξαναγυρνάνε στις φυλακές Αίγινας. Εκεί πέρα κάνω την τέταρτη απεργία. Η τέταρτη απεργία έγινε γιατί στην Αθήνα την ίδια εποχή, τέλη Μαρτίου του ’79, είχε γίνει μια μεγάλη συναυλία στο γήπεδο Σπόρτινγκ, το οποίο είναι στον Άγιο Ελευθέριο – το γήπεδο Σπόρτινγκ του αθλητικού συλλόγου Σπόρτινγκ (ένα κλειστό γήπεδο μπάσκετ) -, κι είχαν μαζευτεί καμιά δεκαριά χιλιάδες συμπαραστάτες, (το θέμα της συναυλίας ήταν η απελευθέρωση εμένα, της Σοφίας και του Γιάννη Σκανδάλη, του συνεργάτη του γιατρού Τσιρώνη)

00:48:47

Φ.Κ.: και μετά απ’ αυτή τη συναυλία, που είχε μαζέψει πάρα πολύ κόσμο - παίξανε και διάσημοι τραγουδιστές, όπως ο Διονύσης Σαββόπουλος (είχε παίξει το τραγούδι που λεγότανε «Μακρύ Ζεμπέκικο για τον Νίκο») - έγιναν επεισόδια στην Αθήνα - σπάσαν εκατόν τρεις κυρίως τράπεζες, εκατόν τρεις στόχους, νομίζω, χτυπήσανε τότε, ναι - και πιάσανε άτομα, και 3 άτομα τα καταδικάσανε σε 3 ή 3,5 χρόνια φυλακή, απ’ αυτή τη διαδήλωση, και μεταξύ αυτών ήταν ένας, ο οποίος κατέληξε στις φυλακές Αίγινας. Επειδή αυτός είχε μπει μέσα μετά από διαδήλωση, η οποία έγινε μετά από συναυλία συμπαράστασης σε εμάς, ζήτησα, αναρχικός εγώ, αναρχικός κι αυτός, να μας βάλουνε μαζί. Αυτοί αρνηθήκανε, πάλι απεργία πείνας εγώ. Αυτή ήταν η τέταρτη απεργία πείνας. Μετά από 5 μέρες, πόσες ήταν, με στέλνουνε… Όχι, μου ’καναν αναγκαστική σίτιση. Δεν με στέλναν. Έτσι νόμιζα, ότι θα με στείλουν στο νοσοκομείο κρατουμένων. Δεν με στείλαν, ούτε στο ψυχιατρείο. Μου κάναν αναγκαστική σίτιση. Δηλαδή, με το ζόρι μου βάλανε, με κλύσμα, γάλα από τον πισινό. Με κρατάγανε 10 φύλακες και ο γιατρός το ’κανε αυτό. Δηλαδή, με την βία μου το ’καναν αυτό, δεμένο και με κρατούσανε κιόλας. Ένα είδος ταπείνωσης θα ’λεγα περισσότερο, γιατί δεν νομίζω ότι το έκαναν μετά από 5 μέρες για να μην πεθάνω από την πείνα. Σε 5 μέρες, πεθαίνει κανείς από την πείνα;

00:50:32

Φ.Κ.: Αλλά εγώ συνέχισα και έκανα και απεργία δίψας 3 μέρες, αλλά όταν αυτοί μου ξανακάνανε κλύσμα, λέω «εντάξει, βασα-

νίζομαι από την απεργία δίψας και δεν θα 'χει και αποτελέσματα, γιατί μου κάνανε το κλύσμα». Είδαν κι αποείδαν και με στείλαν τελικά στο νοσοκομείο κρατουμένων, αφού δεν σταμάτησα την απεργία πείνας παρ' όλο που 'καναν την αναγκαστική σίτιση. Αν μπορεί να ονομαστεί αυτό «αναγκαστική σίτιση».

00:51:10

Φ.Κ.: Κι από 'κει μετά από 15 μέρες (1 μήνα;), χωρίς να μου ικανοποιήσουν το γνωστό αίτημα, με γύρισαν πάλι στην Αίγινα. Τον Αύγουστο στις φυλακές Αίγινας έγινε εξέγερση, στην οποία συμμετείχε και ο Γιάννης Σκανδάλης και ένας άλλος κρατούμενος, τον οποίο είχα γνωρίσει. Ήτανε μέσα για ληστεία τράπεζας, είχε μια πολιτικοποίηση αυτός και αργότερα είχε πολλές σχέσεις με τον χώρο μας. Ένας Θεόδωρος Τσουβαλάκης. Αυτός ήταν μέσα για ληστεία τράπεζας. Στην Νίκαια. Μ' αυτόν είχα γνωριστεί και είχα μια φιλία και αυτοί συμμετείχαν σ' αυτή την εξέγερση. Δεν έγινε στην ακτίνα που ήμουνα εγώ, έγινε σε άλλη ακτίνα. Πέντε ακτίνες είχε η Αίγινα. Δηλαδή πέντε - πως θα λέγαμε; - χώρους ξεχωριστούς, ας πούμε, μεταξύ τους.

00:52:13

Φ.Κ.: Και 7 άτομα πιαστήκανε για αυτή την εξέγερση, «στάση» όπως την χαρακτηρίζανε οι φύλακες. Και ο Σκανδάλης και αυτός ο Τσουβαλάκης φάγανε πάρα πολύ ξύλο. Το πιο πολύ ξύλο που 'φαγε στη ζωή του ο Σκανδάλης, το 'φαγε σ' εκείνη τη φάση. Μεταξύ αυτών που ήτανε στην εξέγερση, ήταν και αυτός ο σύντροφος που είχε πιαστεί στα επεισόδια που γίναν μετά τη συναυλία στο Σπόρτινγκ. Όλοι αυτοί, και οι 7, καταλήξανε στις

φυλακές Κέρκυρας, που ήταν πειθαρχική φυλακή τότε και γινόντουσαν φοβερά βασανιστήρια. Εκεί ο Σκανδάλης είχε πάει κι άλλες φορές. Τελικά στη διάρκεια της φυλάκισής του πήγε 10 φορές εκεί πέρα, και κάθε φορά που πήγαινε έκανε απεργία πείνας για να τον διώξουν. Κατά τη διάρκεια της απεργίας πείνας μπαίνανε κάθε μέρα οι φύλακες και τον δέρνανε. Έχει φάει το περισσότερο ξύλο από όποιον άλλο κρατούμενο πολιτικό εκείνη την εποχή, ας πούμε, και νομίζω ελάχιστοι ήταν οι πολιτικοί που 'χανε χτυπηθεί. Αν είχαν και χτυπηθεί κιόλας… Δεν νομίζω, μόνο στη σύλληψη. Αυτός βασανίστηκε πολύ.

00:53:16

Φ.Κ.: Και όταν αυτοί ξεσηκωθήκανε και τους κλείσανε στο πειθαρχείο, το 'μαθα εγώ. Κατέβηκα κι εγώ σε απεργία πείνας συμπαράστασης. Αυτή ήταν η πέμπτη; Ναι. Με πήγανε στο νοσοκομείο κρατουμένων, σταμάτησα. Κάθε φορά που πήγαινα στο νοσοκομείο κρατουμένων σταματούσα, ή στο ψυχιατρείο, όταν δεν με είχανε πάει στη καθήλωση, σταματούσα. Και ήρθε κι αυτός μετά από 10 μέρες από τις φυλακές Κέρκυρας, γεμάτος σημάδια από το ξύλο που είχε φάει στην Αίγινα και στη Κέρκυρα, ο Γιάννης Σκανδάλης, μετά την εξέγερση. Κι από 'κει και πέρα συνεργαστήκαμε στις απεργίες. Αυτόν, μετά από ένα διάστημα, τον ξαναστείλανε στις φυλακές Κέρκυρας, όπου ξανάκανε πάλι απεργία πείνας, ξανάφαγε ξύλο, για να κατέβει στον Κορυδαλλό. Κι εγώ, ξεκίνησα κι εγώ την έκτη απεργία πείνας, την πρώτη μεγάλη, 54 μέρες. Εκείνη την εποχή είχαν καταληφθεί τα πανεπιστήμια για θέματα που είχανε σχέση με τους φοιτητές, για ένα καινούργιο νόμο που αφορούσε τα πανεπιστήμια, τον 815, και, στα πλαίσια των συνελεύσεων που κάνανε τότε για θέματα

δικά τους, κάποιοι θέσανε και το θέμα της δικής μας άδικης φυλάκισης και αναπτύχθηκε ένα κίνημα μέσα στα πανεπιστήμια που μας υποστήριζε. Δηλαδή κάνανε διαδήλωση οι φοιτητές στα Προπύλαια το 1980, όταν εγώ ήμουνα στην 53η μέρα της απεργίας πείνας, ή 54η. Και ζητάγανε την αναγνώριση των αιτημάτων μου.

00:54:56

Φ.Κ.: Και ο υπουργός Δικαιοσύνης τότε, βλέποντας ότι η δική μου υπόθεση, ενώ περνούσε στα ψιλά των εφημερίδων και η απεργία μου στα ψιλά εφημερίδων, άρχισε να απασχολεί ένα ολόκληρο κίνημα, τους είπε «εντάξει». Ενημέρωσε ότι ικανοποιούνται τα αιτήματα, το αίτημά μου αυτό. Κι έτσι ήταν το πρώτο επισκεπτήριο με την Σοφία μετά από τόσους μήνες που ήμουνα στη φυλακή, δηλαδή μετά από σχεδόν 2 χρόνια.

00:55:40

Φ.Κ.: Και έκτοτε ξανακάναμε απεργίες πείνας, εγώ με τον Σκανδάλη, μετά απ' αυτή που ανάφερα προηγούμενα. Μετά από κάτι μήνες, ήμαστε στον Κορυδαλλό σε άλλο κελί εγώ, σε άλλο κελί αυτός και ήταν κι ένας άλλος κρατούμενος, σύντροφος κι αυτός, ο Γιάννης Μπουκετσίδης. Μπήκε μέσα με την κατηγορία του εμπρησμού της εφορίας της Νίκαιας. Τον είχαν βασανίσει 5 μέρες με φάλαγγα να ομολογήσει, δεν ομολόγησε αυτό που θέλαν αυτοί και ήταν κι αυτός στη φυλακή και ξεκινήσαμε απεργία πείνας. Ήταν κι ένας άλλος κρατούμενος, πάλι σύντροφος, από τα επεισόδια της Αγίας Βαρβάρας που ανέφερα προηγούμενα, τον είχαν πιάσει με μπουκάλια και είχε καταδικαστεί κι αυτός

με τον αντιτρομοκρατικό σε 5 χρόνια. Ο Μπουκετσίδης ήταν υπόδικος κι εγώ και ο Μπουκετσίδης και ο Σκανδάλης ξεκινήσαμε απεργία πείνας συμπαράστασης στις κρατούμενες των γυναικείων φυλακών Κορυδαλλού που είχαν εξεγερθεί τέλη Απριλίου, γύρω στις 25 Απριλίου του ’80, διαμαρτυρόμενες για την αντιμετώπιση κάποιων κρατουμένων από τον ψυχίατρο της φυλακής, τον Μάριο Μαράτο.

00:57:00

Φ.Κ.: Αυτές κάναν μια εξέγερση, κράτησε 3 μέρες, στο τέλος μπήκε η αστυνομία, τις σάπισε στο ξύλο. Μεταξύ αυτών που φάγανε ξύλο ήταν η συγκατηγορούμενη και σύζυγός μου, η σύντροφός μου η Σοφία. Κατέβηκα σε απεργία πείνας συμπαράστασης. Δεν ήταν μόνο αυτή που ’χε φάει ξύλο, ήτανε κι άλλες 7 κοπέλες κι αυτές πολιτικές κρατούμενες με την υπόθεση Ζηρίνη, κατηγορούμενες για τρομοκρατία κι αυτές, υπόδικες ήτανε. Στα δικαστήρια καθαρίσανε αλλά περάσανε κι αυτές αρκετούς μήνες στη φυλακή, ίσως και χρόνο κάποιες απ’ αυτές. Λοιπόν, κατεβήκαμε σε απεργία πείνας εγώ, ο Μπουκετσίδης και ο Σκανδάλης. Ο Μοίρας, ο άλλος που ανέφερα προηγούμενα που ήταν απ’ τα επεισόδια της Αγίας Βαρβάρας, ο σύντροφος με τα 5 χρόνια φυλακή, δεν κατέβηκε μαζί μας, κατέβηκε αργότερα και τελικά επειδή ήταν μόνος του τον στείλαν στις φυλακές Κέρκυρας κι ας ήταν τότε 18 χρονών. Υποτίθεται οι φυλακές Κέρκυρας σαν πειθαρχικές, με βασανιστήρια, ήταν για μεγάλους. Αλλά «τρομοκράτης» σου λέει, «αναρχικός, θα καίγανε την Αθήνα». Ναι, και στείλαν εμάς, μετά από 20 μέρες στις απομονώσεις της τρίτης ακτίνας του Κορυδαλλού, μας στείλανε στο νοσοκομείο, εμένα, τον Μπουκετσίδη και τον Σκανδάλη.

00:58:17

Φ.Κ.: Εκεί σταματήσαμε την απεργία. Μετά από κάνα-δυο μήνες, λοιπόν, θέλαν να μας γυρίσουν πάλι στον Κορυδαλλό. Εμείς θεωρούσαμε ότι δεν ήμαστε καλά. Εν τω μεταξύ διαμαρτυρόμαστε κιόλας, από ένα σημείο κι έπειτα. Φωνάζαμε από τα παράθυρα διάφορα συνθήματα ενάντια στη διεύθυνση του νοσοκομείου, των Γυναικείων Φυλακών και ενάντια στον ψυχίατρο αυτό, τον Μαράτο, για την αντιμετώπιση των γυναικών σ’ αυτές τις φυλακές και, ιδιαίτερα, της Σοφίας. Μας πήραν σηκωτούς, μας πήγανε πάλι στον Κορυδαλλό. Μας πήγαν σηκωτούς από το νοσοκομείο κρατουμένων στον Κορυδαλλό. Πάλι απεργία πείνας εμείς, πάλι στις απομονώσεις 20 μέρες, πάλι πίσω. Μετά από κάνα-δυο μήνες αφού είχε τελειώσει (είχαμε τελειώσει την απεργία), ο Μπουκετσίδης δικάζεται, αθωώνεται, βγαίνει έξω, μένω εγώ κι ο Σκανδάλης.

00:59:08

Φ.Κ.: Τότε εμείς δεν θέλαμε να μας γυρίσουνε στις φυλακές. Θεωρούσαμε ότι μετά από τόσες απεργίες, τόσες ταλαιπωρίες, έπρεπε να μείνουμε στο νοσοκομείο κρατουμένων. Αυτοί μας πήγανε στο ψυχιατρείο! Σαν ψυχοπαθείς. Με εντολή του Γιαμαρέλου, που ήταν τότε ιατροδικαστής, στο ψυχιατρείο. Κάνουμε απεργία πείνας στο ψυχιατρείο. Δεν μας κατεβάσανε στη καθήλωση. Είχαν κατεβάσει και τον Σκανδάλη εκτός από μένα στο παρελθόν. Μας κλείσανε σ’ ένα κελί του ψυχιατρείου και κάναμε εκεί απεργία πείνας. Στο τέλος είδανε κι αποείδανε, υπογράψαν ένα χαρτί που ζητούσαμε εμείς, λένε να μας πάνε στον Κορυδαλλό. Μας πάνε στον Κορυδαλλό, γίνεται ένας μεγάλος σεισμός στην Αθήνα. Είμαστε εκεί στο ’81. Την πρώτη νύχτα

αφήνουν τις πόρτες φυλακές ανοιχτές για να μην πλακωθεί, σε περίπτωση που ξαναγίνουν μετασεισμικές δονήσεις, ο κόσμος. Μας αφήνουν έξω στο προαύλιο δεύτερη, τρίτη μέρα. Μετά άρχισαν να μας κλείνουνε. Την πρώτη βραδιά διαμαρτύρεται ο κόσμος και δεν κλείδωσαν τα κελιά.

01:00:28

Φ.Κ.: Εμείς δεχόμαστε να μας κλείσουν μέσα, αλλά να μην κλειδώνουν τα κελιά, για να προλάβουμε να σωθούμε σε περίπτωση σεισμού. Την δεύτερη φορά - την άλλη μέρα - που επιχείρησαν να μας κλειδώσουν, οι μοναδικοί που μείναμε απ' έξω ήμουνα εγώ, ο Σκανδάλης και ο Μοίρας και ένας άλλος που δεν έμαθα ποτέ τι απέγινε. Εμάς μας πήραν σηκωτούς οι φύλακες και μας δείρανε κιόλας στο αρχειοφυλακείο, γιατί εμείς, όταν ήταν να μας πάρουνε, ξαπλώσαμε κάτω και λέμε δεν κουνιόμαστε. Τσαντιστήκαν αυτοί και μας ρίξανε σχετικό ξύλο. Λοιπόν, δεν θέλαμε να πάμε μόνοι μας. Θέλουν να μας πάνε πειθαρχικά στη Κέρκυρα, εμείς δεν ξέραμε που θα μας πάνε. Και δεν μας πήγανε κιόλας. Μετά το ξύλο μας φορτώσανε σε μια κλούβα, μας πήγανε στις φυλακές Πάτρας. Εκεί συνεχίσαμε εμείς την απεργία. Ποια απεργία; Ξεκινήσαμε όταν μας πήραν σηκωτούς.

01:01:31

Φ.Κ.: Και μετά από 5 μέρες απεργία πείνας στις φυλακές Πάτρας, μας πήγανε στις φυλακές Κέρκυρας. Μας κρατήσαν ένα βράδυ, αφού κι εκεί πέρα φάγαμε ξύλο. Δεν περπατάγαμε, ήμαστε ξαπλωμένοι κάτω και μας πηγαίναν αυτοί και τσαντίζονταν. Φάγαμε μερικές. Γενικά, δηλαδή, μας ταλαιπωρήσανε πολύ και

μας χτυπήσανε κιόλας. Όχι συστηματικό ξύλο αλλά γενικά ήμαστε γεμάτο σημάδια όταν γυρίσαμε, μετά από μια βραδιά εκεί πέρα. Την βραδιά που μας πήγανε στις φυλακές Κέρκυρας είχανε κάνει διαδήλωση 2000 άτομα έξω απ' τις φυλακές Κορυδαλλού διαμαρτυρόμενοι για την κακομεταχείρισή μας, γιατί είχαν γράψει οι εφημερίδες ότι μας είχανε σακατέψει απ' το ξύλο.

01:02:17

Φ.Κ.: Και είδε ο υπουργός Δικαιοσύνης 2000 άτομα έξω απ' τον Κορυδαλλό σε διαδήλωση. «Τι γίνεται εδώ; Τα πράγματα είναι σοβαρά!», οπότε έδωσε εντολή και μας ξαναγυρίσαν από την Κέρκυρα μετά από 1 μέρα, ας πούμε, στη πειθαρχική φυλακή. Εμένα, δηλαδή, γιατί ο άλλος είχε ξαναπάει πολλές φορές, όπως είπαμε, 10 φορές, ο Σκανδάλης. Ένα βράδυ μόνο στις φυλακές Κέρκυρας και μας γυρίσανε στο νοσοκομείο κρατουμένων Κορυδαλλού από όπου δεν ξανάφυγα μέχρι να αποφυλακιστώ. Αυτό, χωρίς να σημαίνει ότι δεν ξανακάναμε απεργία πείνας. Ξανακάναμε απεργία πείνας μετά από λίγους μήνες με αίτημα να βγει η Σοφία με τα 2/3 της ποινής. Που το δικαιούταν. Αλλά όχι, η εισήγηση από τη διεύθυνση φυλακής ήταν: «Όχι, αυτή είναι αμετανόητη, να μην βγει με τα 2/3 της ποινής». Κάναμε 3 άτομα απεργία πείνας, εγώ, ο Σκανδάλης, και ο Μοίρας. Τέσσερα συγκεκριμένα γιατί ήταν και η Σοφία και όχι μόνο αυτή. Ήταν κι άλλες συγκρατούμενες, ποινικές, που έκαναν απεργία πείνας συμπαράστασης μαζί της. Και μια πολιτική, η Μάνια Μπαρσέφσκι.

01:03:29

Φ.Κ.: Λοιπόν, αλλά εμείς κρατήσαμε πολλές μέρες. Η Σοφία μετά από 50 μέρες απεργία πείνας σταμάτησε γιατί είχε κάποιο καρδιακό επεισόδια και είπαμε κι εμείς: «Καλύτερα να σταματήσεις παρά να πεθάνεις, γιατί σκοπός είναι να βγεις από τη φυλακή έχοντας κάνει τα 2/3 της ποινής και όχι να πεθάνεις». Κι εμείς συνεχίσαμε. Μετά από 60 μέρες απεργίας πείνας βγήκε, έκλεινε και ακριβώς τα 2/3 της ποινής της. Υπήρξε τεράστια πίεση. Είχαν έρθει στο νοσοκομείο κρατουμένων, 2 καθηγητές. Ο ένας μάλιστα ήταν και αντιστασιακός και είχε χάσει τα δάχτυλά του από μια βόμβα, ο Σάκης Καράγιωργας. Ήταν και καθηγητής μου στη Πάντειο, και είχε έρθει να με δει στη φυλακή και μου είπε να σταματήσω την απεργία, εγώ και οι άλλοι, αυτοί που κάναμε τις 60 μέρες για τη Σοφία. Εγώ δεν σταμάτησα γιατί δεν είχα εμπιστοσύνη στην ελληνική δικαιοσύνη.

01:04:21

Φ.Κ.: Είχε έρθει μαζί με την Αλίκη Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου που ήτανε καθηγήτρια Εγκληματολογίας και την είχα όταν βγήκα απ’ τη φυλακή, γιατί συνέχισα τις σπουδές στη Πάντειο. Ναι, βγήκε η Σοφία με τα 2/3. Πέρασε το καλοκαίρι, ζητάγαμε εμείς να γίνει κάτι και για μας, να απελευθερωθούμε, μετά από τόσες απεργίες πείνας, να βγούμε με το «ανήκεστο βλάβη στην υγεία μας». Υπήρχε το παραθυράκι αλλά δεν γινόταν αυτό. Είχανε γίνει πολλά μέχρι τότε, άλλαξε κυβέρνηση, δηλαδή από την Δεξιά - σε εισαγωγικά ή χωρίς εισαγωγικά - που κυβερνούσε, ανέλαβε το ΠΑ.ΣΟ.Κ.

01:05:14

Φ.Κ.: Το ΠΑ.ΣΟ.Κ. μας είχε υποστηρίξει και με βουλευτές, όταν κάναμε τους αγώνες μας. Και περιμέναμε εμείς, αφού βγήκε το ΠΑ.ΣΟ.Κ., να μας βγάλει με αμνηστία. Αμνηστία δεν πήραμε. Δεν μας έβγαζε. Είχαν περάσει 2 μήνες.

01:05:32

Φ.Κ.: Με κανένα τρόπο. Οπότε κι εμείς λέμε: «Απεργία πείνας». Εδώ η Νέα Δημοκρατία έβγαλε τη Σοφία, εμάς δεν θα μας βγάλει το ΠΑ.ΣΟ.Κ. που μας στήριζε κιόλας; Θα μας αφήσει να πεθάνουμε; Υπήρχε το ενδεχόμενο της αναγκαστικής σίτισης, αλλά το παίζαμε. Δεν είχανε κάνει μέχρι τότε σε κανένα ετοιμοθάνατο αναγκαστική σίτιση, γιατί εμείς είμαστε οι πιο, θα 'λεγα, ανυπότακτοι κρατούμενοι, μετά τη Μεταπολίτευση.

01:06:08

Φ.Κ.: Και δεν περιμέναμε. Και ήτανε και θέμα συγκυριών. Δηλαδή, γύρω απ' τη μεγάλη απεργία πείνας μας, η οποία οδήγησε στην αποφυλάκιση της Σοφίας, είχε δημιουργηθεί ένα κίνημα συμπαράστασης που δεν οφειλόταν μόνο στους δικούς μας αγώνες. Οφειλόταν στο ότι την ίδια εποχή κάναν απεργία πείνας στην Ιρλανδία οι κρατούμενοι του Ιρλανδικού Δημοκρατικού Στρατού. Και όταν εμείς κάναμε απεργία πείνας, ήδη είχανε πεθάνει μερικοί και συνέχιζαν να πεθαίνουνε. Δηλαδή πεθάναν 10 απ' αυτούς από απεργία πείνας μέχρι να σταματήσουνε τις απεργίες. Και οι εφημερίδες εδώ πέρα οργιάζανε, οι αριστερές τουλάχιστον, ενάντια στη δεξιά κυβέρνηση της Μάργκαρετ Θάτσερ, που αφήνει τους απεργούς πείνας και πεθαίνουν από τη

πείνα και δεν τους αναγνωρίζει το δικαίωμα να είναι πολιτικοί κρατούμενοι. Και κάποιοι θέσανε θέμα ότι και στην Ελλάδα έχει πολιτικούς κρατούμενους που κάνουν απεργία πείνας: «Εδώ διαμαρτύρεστε για να μην πεθαίνουνε οι Ιρλανδοί και θα αφήσετε να πεθάνουνε οι Έλληνες; Τι αριστεροί ήσαστε;». Κι έτσι δημιουργήθηκε, τέλος πάντων, ένα ευρύτερο κίνημα κι έτσι βγήκε η Σοφία και ήδη ήμαστε γνωστοί, δηλαδή, όταν βγήκε το ΠΑ.ΣΟ.Κ.

01:07:37

Φ.Κ.: Το ΠΑ.ΣΟ.Κ. δεν μας έβγαζε. Και δεν νομίζω ότι είχε την όρεξη να δημιουργηθεί ένα μεγάλο κίνημα γύρω από τα δικά μας ονόματα. Γιατί είχαμε αποδείξει, και εγώ και ο Σκανδάλης και ο Μοίρας, ότι ήμαστε κρατούμενοι που δεν εκτίουν τη ποινή τους φυσιολογικά. Ήμαστε προβληματικοί για τις φυλακές, τέλος πάντων. Χαλάμε το ωραίο καθεστώς της κανονικότητας. Και έτσι μετά από 60 μέρες απεργία πείνας που κάναμε… Έπρεπε πάλι να κάνουμε πολύ μεγάλη απεργία πείνας, δηλαδή να φτάσουμε σ' αυτό το τελευταίο. Και να γίνει πάλι κι άλλη μεγάλη συναυλία στο Σπόρτινγκ, πάλι με 10.000 άτομα, ή περίπου τόσα, και να αποφασίσει η κυβέρνηση του ΠΑ.ΣΟ.Κ. να προτείνει στο Συμβούλιο Χαρίτων να κάνει εισήγηση στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας να μας δώσει χάρη. Και μας έδωσε χάρη ο τότε Πρόεδρος της Δημοκρατίας, ο Κωνσταντίνος Καραμανλής,

01:08:42

Φ.Κ.: ο θείος του μετέπειτα, συνονόματου του, πρωθυπουργού. Έτσι γίνανε οι απεργίες πείνας και αυτές ήταν οι πιο έντονες εμπειρίες που είχα μέσα από τη φυλακή. Θέλω να προσθέσω

μόνο ότι σε σχέση με τις σημερινές συνθήκες στις Ελληνικές φυλακές - πρέπει να το πω αυτό - ενώ ήτανε πιο βάρβαρη η αντιμετώπιση των κρατουμένων των απροσάρμοστων, των ανυπότακτων, γιατί υπήρχαν οι πειθαρχικές φυλακές Κέρκυρας, που γινόντουσαν βασανιστήρια, μέσα στις φυλακές δεν υπήρχε κυριαρχία συμμοριών. Ούτε μαχαιρώματα, όπως έχουμε δει στη τηλεόραση, όπου μαχαιρώνουνε στη φυλακή κρατούμενοι άλλους κρατούμενους και ο φύλακας βλέπει και η κάμερα τραβάει, σαν να μην τρέχει τίποτα.

01:09:39

Φ.Κ.: Πεθαίνανε άνθρωποι από το ξύλο μεσ' στις απομονώσεις ή στις καθηλώσεις, που μένανε 1 μήνα, ας πούμε. Λοιπόν, αλλά δεν υπήρχανε συμμορίες με βάση την εθνική καταγωγή του καθενός, δηλαδή συμμορίες Ρουμάνων, Αλβανών, Ρώσσων που υπάρχουν σήμερα στις φυλακές, και προκειμένου να γίνει κάτι, ας πούμε, κάποια διαμαρτυρία, κάποια κινητοποίηση, θα πρέπει να συμφωνούν οι αρχηγοί των συμμοριών. Και σίγουρα οι συνθήκες για τους κρατούμενους της εποχής εκείνης ήταν τέτοιες, που θα μπορούσα να πω ότι, από μια άποψη, ήταν πιο ασφαλείς: Από την άποψη της αντιμετώπισής τους από άλλους κρατούμενους. Δηλαδή, λόγω των πειθαρχικών φυλακών, είχαν σταματήσει οι μαφίες των φυλακών να οργιάζουν, που οργίαζαν προτού γίνουν αυτές οι πειθαρχικές φυλακές. Όχι ότι είμαι υπέρ των πειθαρχικών φυλακών, είμαι κατά των βασανιστηρίων εννοείται, αλλά λέω πως ήταν προτού γίνουν αυτές οι φυλακές. Γινόντουσαν και μαχαιρώματα, και μπαρμπούτια παίζανε και γενικά, δηλαδή, ήταν διάφορες μαφίες που συγκρουόντουσαν μεταξύ τους. Μαχαίρια κυκλοφορούσανε.

01:11:07

Φ.Κ.: Εγώ αυτό το περιβάλλον δεν το γνώρισα. Γιατί, ακριβώς, έπεσα σε αυτήν την περίοδο. Αυτά σε σχέση με τις σημερινές φυλακές. Δηλαδή, δεν υπάρχει πλέον σήμερα μια δυνατότητα, όπως υπήρχε τότε, να συσπειρωθούν οι κρατούμενοι μεταξύ τους και να βάλουνε κοινά θέματα. Όπως είχανε βάλει, ας πούμε, στο ψυχιατρείο κρατουμένων, που αναφέρω στην εισαγωγή του *Τρελόχαρτου,* που οι άλλοι ξεσηκωθήκαν μες στο ψυχιατρείο κρατουμένων. Το ’81 πρέπει να ’τανε, την άνοιξη. Ή στις Γυναικείες Φυλακές, το ’80, που συμμετείχε και η Σοφία.

01:11:56

Φ.Κ.: Ή όταν βγήκαμε εμείς, εγώ, ο Σκανδάλης και ο Μοίρας. Πάλι είχε γίνει εξέγερση στις φυλακές Κορυδαλλού και στη στέγη ήταν ένα σωρό κρατούμενοι που ζητάγανε αμνηστία κι αυτοί. Ούτε εμείς, βέβαια, ούτε αυτοί πήραν αμνηστία, αλλά εμείς τουλάχιστον βγήκαμε με χάρη. Αυτά για την περίοδο της φυλάκισης που με ρώτησες. Αν έχεις τίποτα άλλο να ρωτήσεις, σχετικό, να απαντήσω.

01:12:27

Γ.Π. Το 1993 γράφετε ένα βιβλίο, το *Τρελόχαρτο,* στο οποίο αναφέρεστε στις εμπειρίες που είχατε από το 1987 κατά το οποίο προσπαθούσατε να πάρετε Ι 5 από τον στρατό. Αυτή ήταν μια μακροχρόνια και φαντάζομαι πολύ δύσκολη διαδικασία και περίοδος στη ζωή σας, θέλετε να μου αφηγηθείτε λίγο τα γεγονότα αυτής της περιόδου;

Φ.Κ.: Εγώ, ήδη από την εποχή που ήμουνα φοιτητής, δεν ήθελα να πάω στρατό. Πολύ περισσότερο απ’ την στιγμή που έγινα αναρχικός. Αναρχικός και στρατιώτης, για μένα, δεν συμβιβάζονται. Τώρα υπάρχουν σύντροφοι που έχουν πάει στρατιώτες, και επειδή μερικές φορές αποδεικνύονται πολύ καλά παιδιά και πολύ θετικά, είμαι επιεικής απέναντί τους. Παλιότερα όμως, θεωρούσα ότι δεν μπορείς να λες ότι είσαι αναρχικός από την στιγμή που έχεις πάει στρατιώτης.

01:13:26

Φ.Κ.: Δηλαδή να ’σαι αναρχικός προτού πας στρατιώτης, να πας στρατιώτης και μετά να συνεχίσεις να είσαι αναρχικός… Έλεγα «δεν γίνεται», τώρα λέω «γίνεται». Όσο γερνάει ο άνθρωπος κι όσο βλέπει, πλαταίνει το μυαλό και είναι πιο επιεικής απέναντι στους άλλους. Και το θεωρώ θετικό αυτό. Ναι, δεν ήθελα να πάω στρατιώτης και γι’ αυτό και δεν ήθελα να τελειώσω και την σχολή μου μέσα σε 4 χρόνια. Όταν γινόταν το δικαστήριό μου, είχανε καλέσει μάρτυρες κατηγορίας όποιον κι όποιον, όποιον να ’ναι, οι δικαστές, και σαν μάρτυρα κατηγορίας είχανε καλέσει και τον πατέρα μου. Αν είναι δυνατόν ο πατέρας να είναι μάρτυρας κατηγορίας του παιδιού! Και τους έλεγε ο πατέρας μου τα καλύτερα λόγια για ’μενα: Ότι ήμουν αριστούχος μαθητής στο εξατάξιο Γυμνάσιο, ότι μπήκα με υποτροφία στην Πάντειο - γιατί όντως μπήκα με υποτροφία στη Πάντειο, πέμπτος στους οχτακόσιους - και πήρα ξανά υποτροφία στη Πάντειο, καλό παιδί και τα γνωστά που λένε οι γονείς. Εδώ που τα λέμε, αλήθειες τους έλεγε, δεν έλεγε ψέματα. Ο δικαστής, ο πρόεδρος του δικαστηρίου, του ’λεγε του πατέρα μου: «Αποκλείεται ο γιος σου να τελειώσει την σχολή του. Ξέχασέ το αυτό, τελείωσε ο γιος σου». Ένας λόγος παραπάνω, όταν βγήκα από τη φυλακή,

να τελειώσω τη σχολή μου για να του μπω στο μάτι αυτουνού του δικαστή.

01:14:56

Φ.Κ.: Ο υπουργός Δικαιοσύνης μας ταλαιπώρησε όλα αυτά τα χρόνια, ο Σταμάτης, που μάλιστα προερχόταν και απ' τη δημοκρατική παράταξη του Γεώργιου Παπανδρέου. Ήτανε βουλευτής του Γεώργιου Παπανδρέου προτού περάσει στη Νέα Δημοκρατία και γίνει υπουργός Δικαιοσύνης και ταλαιπωρεί εμάς στις φυλακές, τους αναρχικούς. Περίπου 1 χρόνο μετά την αποφυλάκισή μου πέθανε, δεν μπορώ να πω ότι λυπήθηκα. Ο δικαστής, σε εκείνο το δικαστήριο, απ' ό,τι έμαθα από την δικηγόρο Κατερίνα Ιατροπούλου, η οποία ερχόταν και μας έβλεπε όταν ήμασταν στη φυλακή και μας συμπαραστάθηκε με διάφορους τρόπους, εγκατέλειψε τον δικαστικό κλάδο κι έγινε δικηγόρος, ο πρόεδρος του δικαστηρίου! Δεν ξέρω κατά πόσο αληθεύει αυτό, αλλά αυτό άκουσα.

00:15:46

Φ.Κ.: Να είχε ενοχές για την συμπεριφορά του; Δεν ξέρω. Πάντως ξέρω ότι εγώ το πήρα «πατριωτικά», κατά κάποια έννοια, και είπα: «Θα την τελειώσω τη σχολή μου». Την τελειώνω τη σχολή, έπρεπε να πάω στρατό. Είχα βέβαια δεκαετή αναβολή. Μετά την δεκαετή αναβολή και χωρίς να υπάρχει κίνημα αντιρρησιών συνείδησης ούτε αρνητών, έπρεπε να βρω ένα τρόπο να ξεφύγω, και ο τρόπος που χρησιμοποιούσαν όλοι οι σύντροφοί μου, για ιδεολογικούς λόγους κι εκείνοι, ήταν το Ι5. Εγώ αξιοποίησα τις γνωριμίες μου και εξασφάλισα τα απαραίτητα έγγραφα, τα οποία δίνανε στην αρμόδια υπηρεσία του στρατού,

στην Επιτροπή Απαλλαγών, την δυνατότητα να με απαλλάξει. Αλλά αυτοί δεν με απαλλάξανε. Περιγράφω την περιπέτεια που 'χα μ' αυτούς στο *Τρελόχαρτο*. Προηγούμενα όμως, πριν να φτάσουμε στη περιγραφή του *Τρελόχαρτου* είχα πάρει, τον Απρίλη του 1985, διετή αναβολή.

00:17:13

Φ.Κ.: Και αυτήν με επεισοδιακό τρόπο. Με είχανε στείλει να υπηρετήσω στα τεθωρακισμένα της Αυλώνας. Ένας άνθρωπος με τόσα χρόνια φυλακή, γνωστός αναρχικός, με απεργίες πείνας, με νοσηλεία 2 μήνες στο ψυχιατρείο - μάλιστα τους πήγα και χαρτί υπογραμμένο απ' τον Μάριο Μαράτο, αυτόν τον ψυχίατρο, που πιστοποιούσε την δίμηνη παραμονή μου στο ψυχιατρείο κρατουμένων… Μ' αυτά πήρα διετή αναβολή τέλος πάντων και μετά από 2 χρόνια έπρεπε να ξαναπεράσω από την Επιτροπή.

00:18:09

Φ.Κ.: Ξαναπέρασα από την Επιτροπή και από 'κει δεν μου δώσανε οριστική απαλλαγή, όπως ήταν η διαδικασία, αλλά με καλέσαν να παρουσιαστώ στο στρατόπεδο Τρίπολης. Εγώ είχα χαρτιά από ψυχίατρους και δημόσια χαρτιά, όπως αυτό του ψυχιατρείου κρατουμένων που πιστοποιούσανε ότι είμαι ακατάλληλος για λόγους ψυχικούς υγείας για στράτευση. Αυτοί με στέλναν στη Τρίπολη. Κι εγώ δεν παρουσιάστηκα καν στη Τρίπολη, ούτε στο Φρουραρχείο που έπρεπε να παρουσιαστώ εφόσον δεν μπορούσα να παρουσιαστώ στη Τρίπολη, αλλά κατέληξα με ασθενοφόρο στο στρατιωτικό νοσοκομείο 401, πράγμα

το οποίο αναφέρω και στο βιβλίο μου *Το τρελόχαρτο*, καθώς και το πως με αντιμετώπισαν εκεί πέρα.

01:19:24

Φ.Κ.: Αλλά και όταν πήρα την πρώτη αναβολή, το ’85, ήταν επεισοδιακή. Δηλαδή με πηγαίναν στη Αυλώνα, εγώ δεν δέχομαι να μπω στην ουρά μαζί με τους άλλους να με καταγράψουν, να μου δώσουνε ρούχα, να φάω και τα λοιπά. Με το που πάω μέσα - πάω μάλιστα πολύ αργά, 7-8 η ώρα το βράδυ – λέω: «Άρρωστος, πρέπει να απαλλαγώ από τη θητεία». Μα μου λέει ένας: «Να πάρεις πρώτα το φαΐ σου, τη στολή σου». «Όχι, όχι εγώ θέλω να πάω στο Πειθαρχείο». Τρελαθήκανε! Σου λένε: «Τι γίνεται εδώ; Πειθαρχείο; Το Πειθαρχείο είναι για να φοβίζουμε τους άλλους». Εν τω μεταξύ εγώ είχα κάνει 2 μήνες στα Πειθαρχεία των φυλακών, δεν με φόβιζε το Πειθαρχείο. Και τελικά 2 μέρες που έμεινα στο στρατόπεδο της Αυλώνας ήμουνα στο Πειθαρχείο.

01:20:23

Φ.Κ.: Δηλαδή την πρώτη βραδιά κοιμάμαι στο Πειθαρχείο, την επόμενη μέρα μας πηγαίνουνε πολλούς μαζί στο 401, για να δώσουνε απαλλαγές ή αναβολές. Λοιπόν, εκεί φέρνανε κόσμο απ’ όλα τα στρατόπεδα της Αττικής, οπότε δεν προλαβαίνουμε, ξαναγυρνάμε πίσω, για να μας πάνε την επόμενη μέρα. Πάλι στο Πειθαρχείο εγώ. Την επόμενη μέρα πηγαίνουνε τους άλλους, εμένα με αφήνουνε στο Πειθαρχείο κι έρχονται μετά να με κουρέψουν κιόλας, γιατί είχα μακριά μαλλιά, μούσια και τα λοιπά. Δύο μέρες στο στρατό ακούρευτος! Ντροπή για τον στρατό! Εγώ τους είπα μερικά πράγματα και φαίνεται ότι αυτοί ξέραν ότι

εμένα ούτε στη φυλακή δεν θέλαν να με κρατήσουν, για να μην έχουνε συνέπειες και τα λοιπά. Την ησυχία τους θέλουν αυτοί. «Μ' αυτόν θα ασχοληθούμε;»…

01:21:10

Φ.Κ.: Και ήρθε και η Σοφία με άλλους φίλους και γνωστούς στο στρατόπεδο και με ζητούσε: «Τι έγινε με αυτό τον άνθρωπο; Δυο μέρες δεν έχουμε καμία επαφή μαζί του. Τι τον κάνατε;». Και έτσι με στείλανε, την δεύτερη μέρα το βράδυ, στο 401 στρατιωτικό νοσοκομείο, στο ψυχιατρικό τμήμα. Με κλείσανε ένα βράδυ. Είχα σκοπό να κάνω φασαρία εκεί πέρα, άμα διώχνανε τη Σοφία. Γιατί ήρθε η Σοφία κι έμεινε όλο το βράδυ εκεί πέρα μέσα. Αλλά ευτυχώς δεν την διώξανε. Και έτσι την επόμενη μέρα πέρασα από τον αρμόδιο γιατρό και πήρα διετή αναβολή. Δηλαδή κι αυτή η διετής αναβολή, η πρώτη που πήρα, ήταν επεισοδιακή για τα δεδομένα της εποχής εκείνης.

01:21:54

Φ.Κ.: Τέλος πάντων εγώ την τρίτη φορά που με ξανακαλέσανε, δηλαδή πρώτη φορά πήρα διετή αναβολή, δεύτερη φορά 401 περνάω από Επιτροπή μου βάζουνε Ι1 - άσχετα αν ο ψυχίατρος είχε γνωματεύσει Ι5, η Επιτροπή Ι1 -, με καλούν στη Τρίπολη. Δεν πηγαίνω στη Τρίπολη και την ημέρα που ήτανε να παρουσιαστώ στη Τρίπολη εγώ πήγα ξανά στο 401. Με διώχνουν, δεν νοσηλεύτηκα εκεί πέρα καθόλου, και αποφασίζουν να ξανασυνεδριάσει η Επιτροπή. Τέλος πάντων για να μην τα πολυλογώ, γιατί είναι μεγάλη περιπέτεια κι αυτή, όταν με ξανακαλέσανε σε ένα άλλο στρατόπεδα στα Γιάννενα, πάλι δεν πήγα, νοσηλευό-

μουνα στο Δρομοκαΐτειο. Είκοσι πέντε μέρες νοσηλεία στο Δρομοκαΐτειο, δημόσιο ψυχιατρείο, τα χαρτιά του είχανε βαρύτητα. Τα βάζω στα χαρτιά μου να απαλλαγώ, ε όχι δεν απαλλάσσομαι! Τα χαρτιά τα πετάει το στρατολογικό γραφείο.

01:23:11

Φ.Κ.: Δεν ξέρω ποιος τα πέταξε, πάντως γενικά χαθήκαν τα χαρτιά που ’χαμε καταθέσει, ότι «ο άνθρωπος νοσηλεύεται». Σύμφωνα με τον στρατιωτικό κώδικα της εποχής, όποιος νοσηλεύεται στο νοσοκομείο ή δημόσιο ψυχιατρείο έχει το δικαίωμα να μην παρουσιαστεί. Με ξανακαλούνε, αυτή τη φορά στο Ρέθυμνο. Πάλι νοσηλεύομαι, στο Δαφνί. Πάλι τα χαρτιά τα πετάνε. Στο τέλος με ξανακαλούνε. Αυτή τη φορά στο Χαϊδάρι. Δεν πάω καθόλου. Διαπίστωσα ότι, με βάση την καταδίκη μου, δικαιούμαι να απαλλαχτώ. Με βάση τον στρατιωτικό ποινικό κώδικα και τη νομοθεσία γενικά. Και κάνω αίτηση ακύρωσης της κλήσης μου στο Συμβούλιο Επικρατείας και επικαλούμαι τα δικαιώματά μου. Αυτό γίνεται το ’89. Ώσπου να συνεδριάσει, παίρνει τρεις αναβολές η υπόθεσή μου. Ο πρώτος εισηγητής, για να μην εκδικαστεί η υπόθεσή αυτή, γιατί έβλεπε ότι κάτι δεν πάει καλά - αυτό πιστεύω -, πήρε εκπαιδευτική άδεια. Ο δεύτερος εισηγητής του Συμβουλίου Επικρατείας κι αυτός μετά (που ήταν αρμόδιος για την υπόθεσή μου). Μετά από κάνα-δυο χρόνια που ξαναέφτασε να εκδικαστεί, πήρε κι αυτός εκπαιδευτική άδεια. Μετά από 7 χρόνια βρέθηκε ένας εισηγητής, ο οποίος υποστήριξε την απόρριψη της αίτησής μου. Η υπόθεση ήτανε «Φίλιππας Κυρίτσης εναντίον Υπουργού Εθνικής Άμυνας». Φυσικό ήτανε σε μια χώρα σαν την Ελλάδα, που ο στρατός είναι στο επίκεντρο της εξουσίας, ένας Φίλιππας Κυρίτσης να μην τα

καταφέρει να κερδίσει την υπόθεση ενάντια στον υπουργό Εθνικής Άμυνας.

01:25:07

Φ.Κ.: Όλη αυτή η περίοδος ήτανε περίοδος που στην Ελλάδα υπήρχε Γενική Επιστράτευση, από το '74 κι έπειτα, από τότε που είχε γίνει η εισβολή στη Κύπρο. Και σ' αυτό το διάστημα οι Μάρτυρες του Ιεχωβά που τους καλούσαν στο στρατό κι αυτοί αρνιόντουσαν να πάρουν όπλο, καταδικαζόντουσαν 4 χρόνια φυλακή. Και οι φυλακές ήταν γεμάτες με Μάρτυρες του Ιεχωβά, εκατοντάδες. Την εποχή, δηλαδή, που εγώ έκανα τους αγώνες να απαλλαγώ με το Ι5. Αλλά ήδη από την εποχή που έκανα εγώ αυτούς τους αγώνες που περιγράφω στο *Τρελόχαρτο*, είχε εμφανιστεί ο πρώτος Έλληνας αντιρρησίας συνείδησης που ζητούσε εναλλακτική θητεία, που δεν υπήρχε τότε στην Ελλάδα, που δεν ήταν θρησκευτικός, ο Μιχάλης Μαραγκάκης. Νοέμβρη ή Δεκέμβρη του '86 δήλωσε την άρνηση στράτευσης για λόγους συνείδησης.

01:26:17

Φ.Κ.: Και ήταν στη φυλακή αυτός. Τον βγάζουνε μετά από κάτι μήνες στη φυλακή, τον ξαναβάζουνε, τον βγάζουνε, τον ξαναβάζουνε. Τέλος πάντων αυτός έκανε 2,5 χρόνια φυλακή ζητώντας να γίνει εναλλακτική θητεία στην Ελλάδα και να κάνει εναλλακτική θητεία. Την ίδια εποχή που εγώ έκανα τους αγώνες να πάρω το Ι5. Εκείνη την εποχή ολικοί αρνητές δεν υπήρχανε στην Ελλάδα, δεν είχε δηλώσει κανένας ολικός αρνητής. Εκτός από τον Μαραγκάκη ήταν κι ένας άλλος που ήταν στο Συμβού-

λιο της Εθνικής Φοιτητικής Ένωσης Ελλάδος [Ε.Φ.Ε.Ε.], ο Θανάσης Μακρής. Διεκδίκησε κι αυτός την εναλλακτική θητεία και αυτός έβγαλε 1,5 χρόνο φυλακή, ο Μαραγκάκης 2,5, γιατί δεν θέλανε να υπηρετήσουνε, χωρίς να 'ναι Μάρτυρες του Ιεχωβά.

01:27:12

Φ.Κ.: Το '91 δικάζεται ο Νίκος Μαζιώτης, ο οποίος δεν δέχεται καμία θητεία εναλλακτική, δηλαδή ζητάει απαλλαγή από τον στρατό σαν ολικός αρνητής: Δεν πάει στρατιώτης. Έκανε μια δήλωση ολικής άρνησης, χωρίς να αισθάνεται ότι είναι υπόχρεος να κάνει κάποια εναλλακτική θητεία. Εκείνη την εποχή εγώ ήμουνα σε εκρεμμότητα στο Συμβούλιο Επικρατείας. Το '91 μ' έναν σύντροφο, με την ευρύτερη έννοια, ανασυστήσαμε την Επιτροπή για τα Δικαιώματα των Ξένων Εργατών και Μειονοτήτων που είχε δημιουργηθεί το '87, είχε διαλυθεί μετά από κάποια χρόνια, κάποια δράση, λοιπόν. Και μια που το θέμα των μεταναστών είχε γίνει κεντρικό θέμα στη πολιτική και κοινωνική ζωή της χώρας, γιατί τότε είχαν ανοίξει το Ανατολικό Μπλοκ και είχαν έρθει κυρίως Αλβανοί πολίτες, και αντιμετωπιζόντουσαν σαν κατώτερο είδος - φοβερός ρατσισμός είχε αναπτυχθεί - θεωρήσαμε κι εμείς ότι κάτι πρέπει να κάνουμε, να συμπαρασταθούμε στους μετανάστες. Και μια που και οι μειονότητες εκείνη την εποχή υφίσταντο μεγάλες διώξεις, για παράδειγμα το '90 είχε ένα μεγάλο πογκρόμ στη Κομοτηνή ενάντια στη Τουρκική μειονότητα, ανασυστήσαμε, λοιπόν, την Επιτροπή για τα Δικαιώματα των Ξένων Εργατών και των Μειονοτήτων.

01:28:43

Φ.Κ.: Μέσω αυτουνού του συντρόφου που μαζί ανασυστήσαμε την Επιτροπή, δηλαδή μερικά άτομα φτιάξαμε ξανά μια ομάδα και βγάλαμε ένα περιοδικό με τον ίδιο τίτλο, γνώρισα τον Σπύρο Ψύχα, ο οποίος ήτανε ηγέτης του κινήματος συμπαράστασης στον αντιρρησία συνείδησης, στον Μιχάλη Μαραγκάκη, και το 1987 νομίζω - ναι 18 Νοέμβρη - είχε μαζί με άλλους 11 ιδρύσει τον Σύνδεσμο Αντιρρησιών Συνείδησης. Στα πλαίσια της συμπαράστασης του Μαραγκάκη και του Μακρή. Εγώ γνωρίστηκα μ' αυτόν το '91 και εντάχθηκα σ' αυτή την δραστηριότητα του Συνδέσμου Αντιρρησιών Συνείδησης, που δεν ήταν τότε τυπικά αναγνωρισμένη οργάνωση. Ήταν υπερβολικό να ζητάνε αναγνώριση του Συνδέσμου Αντιρρησιών Συνείδησης τότε που δεν υπήρχε καμιά αναγνώριση δημόσια των αντιρρησιών συνείδησης στην Ελλάδα. Τότε ήταν στη φυλακή οι Μάρτυρες του Ιεχωβά.

01:29:57

Φ.Κ.: Και μαζί μ' αυτόν και άλλα παιδιά αντιρρησίες συνείδησης που ζήταγαν εναλλακτική θητεία, δραστηριοποιηθήκαμε. Κάναμε κάποιες εκδηλώσεις, μεταξύ των οποίων συναυλίες, συζήτηση και συναυλία και προβολή ταινίας στο Λόφο του Στέφη, κάναμε κι ένα τριήμερο στο Πολυτεχνείο στη Σχολή Καλών Τεχνών, κάναμε και κάτι happening, ας πούμε: Αλυσοδεθήκαμε έξω από τη Τουρκική Πρεσβεία στην Αθήνα για να διαμαρτυρηθούμε για την φυλάκιση ενός αντιρρησία συνείδησης Τούρκου. Το αναφέρω αυτό, γιατί ήμουνα σ' αυτούς που αλυσοδεθήκανε,

στους τέσσερις. Μέχρι να έρθουν δημοσιογράφοι να μας τραβήξουν, να δει ο Τούρκος ότι εμείς συμπαραστεκόμαστε, γιατί μετά ήρθε αστυνομία και μας μάζεψε. Μετά από 20-30 λεπτά.

01:30:51

Φ.Κ.: Ναι, κάναμε… Στα ίδια πλαίσια της συνεργασίας μου με τον Ψύχα, που στοχεύαμε στην αντίρρηση συνείδησης, δηλαδή στην αναγνώριση της αντίρρησης συνείδησης, συνεργάστηκα μαζί του και σε μια άλλη συλλογικότητα, στην οποία δραστηριοποιούνταν, την Εθελοντική Εργασία Αθήνας. Εκεί, εγώ και κάποια άλλα παιδιά, κάναμε μια «Ομάδα για τις φυλακές». Και συμπαρασταθήκαμε με λεφτά - όσα μπορέσαμε να συγκεντρώσουμε - ή με δημοσιεύματα, σε κρατούμενους. Κυρίως ξένους, γιατί οι Έλληνες είχαν κάποιους να τους συμπαρασταθούνε, αλλά οι ξένοι; Ένας γνωστός, ας πούμε, ήταν ένας Παλαιστίνιος, που ήτανε στη φυλακή - με 4 χρόνια φυλακή - στην Ελλάδα και τον ζητούσε η Ιταλία για την υπόθεση του κρουαζιερόπλοιου «Άκιλε Λάουρο», που είχανε καταλάβει οι Παλαιστίνιοι και ζητάγανε απελευθέρωση των φυλακισμένων, νομίζω, στο Ισραήλ, και δεν τους βγήκε καλά η πλοιοπειρατεία, ας πούμε, και σκοτώσανε τέσσερις ομήρους.

01:32:13

Φ.Κ.: Τους πιάσανε βέβαια, αλλά αυτός… Σύμφωνα με τις κατηγορίες, σ’ αυτή τη πειρατεία είχε συμμετάσχει και αυτός. Αυτός είχε αποδράσει από τις ελληνικές φυλακές μαζί με άλλους 130, σε μια περίοδο που ο υπουργός Δικαιοσύνης, ο Κουβελάκης, τότε, προσπάθησε να ελέγξει τις φυλακές. Και συγκρού-

στηκε με τον πρόεδρο της ένωσης φυλάκων και φύλακα στο Κορυδαλλό Αραβαντινό. Σε 'κείνη τη φάση αποδράσανε 130 άτομα, μεταξύ των οποίων και αυτός. Πώς αποδράσανε; Μεγάλη συζήτηση, δεν ξέρω αν πρέπει να την αναφέρουμε εδώ πέρα, τώρα, σε αυτή τη συνέντευξη. Πάντως αυτός, όταν τον πιάσανε ξανά, βασανίστηκε απάνθρωπα, δηλαδή, μιλάμε, η πλάτη του ήταν γεμάτη σημάδια. Ήταν θαρρετός αγωνιστής, μεγάλης ηλικίας πάνω από 70. Αλλά το 'λεγε η καρδιά του.

01:33:25

Φ.Κ.: Από την εφημερίδα διαβάζοντας εμείς, ότι ο άνθρωπος αυτός βασανίζεται απάνθρωπα, είναι και Παλαιστίνιος, οπότε θα 'πρεπε να συγκεντρώσει τουλάχιστον το ενδιαφέρον της Κίνησης Υπεράσπισης των Πολιτικών Δικαιωμάτων, έπρεπε να του συμπαρασταθούμε. Δεν καταφέραμε και πολλά πράγματα, κάποια φάρμακα του πήγαμε, γιατί ήταν σε κάποια ηλικία κι είχε κάποιες αρρώστιες. Λοιπόν, κάποια δικηγόρο του βρήκαμε. Αυτός έκανε μήνυση στους βασανιστές του. Είχα πάει στο δικαστήριό του εκεί πέρα. Σπάνιο να δικαστούνε φύλακες για τον βασανισμό κρατούμενου, αυτός όμως το 'χε καταφέρει. Εγώ δεν πίστευα ότι θα καταδικαστούν και όμως καταδικάστηκαν οι 2. Βέβαια σε 8 μήνες, χωρίς να μπούνε ούτε μέρα φυλακή, αλλά τουλάχιστον καταδικάστηκαν. Ήταν μια περίπτωση από αυτές που ασχολήθηκε η «Ομάδα για τις φυλακές». Μια άλλη περίπτωση είναι του Ερντάλ Καρασού. Ο Ερντάλ Καρασού ήταν ένας κρατούμενος Κούρδος, ο οποίος είχε βασανιστεί απάνθρωπα στις φυλακές. Τον είχε αναλάβει η Γιάννα Κούρτοβικ, γνωστή δικηγόρος που ασχολείται με τα ανθρώπινα δικαιώματα και συνεργάτης με το Δίκτυο Κοινωνικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων. Ή πώς λέγεται; Δίκτυο Δράσης Προσφύγων και Μεταναστών;

01:34:46

Φ.Κ.: Και μέσω αυτηνής γνωρίσαμε (ήταν στη φυλακή), μάθαμε για τον Ερντάλ Καρασού. Γιατί είχε ενδιαφέρον για μας ο Ερντάλ Καρασού; Γιατί η υπόθεσή του είχε φτάσει στο Συμβούλιο της Ευρώπης μέσω Κούρτοβικ και το Συμβούλιο της Ευρώπης (απ' την αλληλογραφία μάθαμε ότι) είχε διαμαρτυρηθεί που 'χε είχε βασανιστεί απάνθρωπα ο άνθρωπος. Και υπήρξαν διαμαρτυρίες, δηλαδή, για τα βασανιστήριά του. Και είπαμε κάτι πρέπει να κάνουμε κι εμείς για αυτόν. Και καταφέραμε, κυρίως με πρωτοβουλία της Σοφίας, γιατί αυτή κυρίως ασχολήθηκε με τις φυλακές, εγώ ήμουνα απλά στην ομάδα, αυτή είχε την πρωτοβουλία, εγώ ασχολιόμουνα περισσότερο με τους αντιρρησίες - στην ίδια εποχή μιλάμε τώρα στα μέσα της δεκαετίας του '90 - ενώ είχε 15 χρόνια ποινή και ήτανε και άνθρωπος που, σύμφωνα με τους δικούς τους κανονισμούς, είχε συμμετάσχει σε στάσεις και λοιπά και είχε επιβαρυμένο φάκελο στις φυλακές, καταφέραμε και βγήκε στα 9 χρόνια, αυτός.

01:35:46

Φ.Κ.: Αυτό ήταν μεγάλη επιτυχία. Για να γίνει αυτό, βέβαια, προηγούμενα μέχρι και διαδήλωση, συναυλία συμπαράστασης, σ' αυτόν και γενικά στους κρατούμενους, είχαμε καταφέρει να οργανώσουμε στη πλατεία Ελευθερίας του Κορυδαλλού. Τότε δεν είχε ούτε μαγαζιά, ούτε ήταν τουριστικό μέρος. Ήταν μια σκέτη πλατεία με πλάκες. Αργότερα γέμισε μαγαζιά πολυτελέστατα. Τώρα έχει γίνει σταθμός του Μετρό. Τώρα, αναφέρομαι, βέβαια, πριν από 25 χρόνια.

01:36:20

Φ.Κ.: Καταφέραμε και τον βγάλαμε, και είμαστε της άποψης - γενικά δηλαδή - ότι όταν συμπαραστεκόμαστε στους κρατούμενους πρέπει να τους συμπαραστεκόμαστε και σε ατομικό επίπεδο, όχι μόνο γενικά. Γιατί, τουλάχιστον, σε ένα ατομικό επίπεδο έχουνε μια πραγματική αίσθηση και οι ίδιοι ότι κάτι γίνεται γι' αυτούς, δηλαδή δεν περιορίζονται μόνο στα ευχολόγια οι συμπαραστάτες τους. Εκείνη η εποχή που δραστηριοποιούμουνα στον Σύνδεσμο Αντιρρησιών, ο πόλεμος είχε φτάσει στη πόρτα της Ελλάδας: Hannibal ante portas. Δηλαδή, γινόταν ο πόλεμος στη πρώην Γιουγκοσλαβία, όταν εγώ δραστηριοποιούμουνα στον Σύνδεσμο Αντιρρησιών Συνείδησης.

01:37:15

Φ.Κ.: Και σ' αυτή την περίπτωση οι εφημερίδες και η τηλεόραση συμφωνούσαν σε όλα. Όπως τώρα συμφωνούνε στην υπόθεση του κορονοϊού, ότι δίκιο έχει η κυβέρνηση για όλα τα μέτρα που παίρνει, έτσι και τότε όλες οι εφημερίδες και όλα τα κανάλια συμφωνούσανε ότι δίκιο έχει η κυβέρνηση για την στάση της απέναντι στο πόλεμο. Ποια ήταν η στάση της; Υπεράσπιση των Σέρβων γιατί «είμαστε», λέει, «εμείς οι Έλληνες προαιώνιοι σύμμαχοι των Σέρβων»! Αυτό πρώτη φορά τ' άκουσα εκεί, δεν το 'ξερα.

01:37:53

Φ.Κ.: Αυτοί που πολεμάγανε, μαζί με τους Σερβοβόσνιους, τους μουσουλμάνους στη Βοσνία, οι Έλληνες, θεωρούνταν ήρωες.

Γιατί πολεμήσαν και Έλληνες εκεί πέρα, μαζί με τους Σερβοβόσνιους, ενάντια στους μουσουλμάνους. Κατηγορηθήκανε ότι συμμετείχανε στη σφαγή της Σρεμπρένιτσας. Υπάρχουν φωτογραφίες που δείχνουν την ελληνική ομάδα να έχει υψώσει σημαία μετά την σφαγή της Σρεμπρένιτσας, ή και κάποια άλλη, τέλος πάντων, την ίδια εποχή. Δεν ξέρω αν είναι λεπτομέρειες, τα λέω γιατί κάποιοι μπορεί να θέλουν να μου κάνουν και μήνυση, όπως κάνανε στον Τάκη Μίχα, κάποιοι απ' αυτούς τους συμμετεχόντες στο πόλεμο της Βοσνίας, της πρώην Γιουγκοσλαβίας.

01:38:47

Φ.Κ.: Ναι υπάρχει φωτογραφία και με την Ελληνική σημαία μαζί με τη σημαία των Σερβοβόσνιων, που αυτή η φωτογραφία είχε βγει μετά τη σφαγή της Σρεμπρένιτσα. Δηλαδή, ήτανε ήρωες οι Έλληνες, οι οποίοι πολεμήσανε ενάντια στους κακούς μουσουλμάνους, τους Βόσνιους. Δηλαδή, η Ελλάδα τότε, και όλα τα κόμματα, ταχθήκανε με το μέρος των Σέρβων και των Σερβοβόσνιων και ενάντια στους Βόσνιους μουσουλμάνους, που κυριαρχούσανε τότε στη πρωτεύουσα της Βοσνίας, το Σεράγεβο, το οποίο πολιορκήθηκε 3 χρόνια.

01:39:32

Φ.Κ.: Η αριστερά; Η άκρα αριστερά; Σιωπούσε, εκτός από μια μικρή ομάδα, που είχε σχέση με αυτή την Κίνηση Υπεράσπισης των Κοινωνικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων, ή Δίκτυο για την Υπεράσπιση Προσφύγων και Μεταναστών, η οποία, μαζί με άλλους, επισκέφθηκε τότε την πρώην Γιουγκοσλαβία. Βγάλανε κι

ένα βιβλίο με θέμα τον πόλεμο. Γενικά, δηλαδή, αυτοί διαφοροποιηθήκανε από την κυρίαρχη άποψη ότι φίλοι μας είναι οι Σέρβοι κι οι Σερβοβόσνιοι. Και ήτανε αυτή η άποψη τόσο, θα ’λεγα, επιθετική κατά κάποιο τρόπο, που όταν ήρθε ο ηγέτης των Σερβοβόσνιων Ράντοβαν Κάρατζιτς στην Ελλάδα, προσκεκλημένος από την Ελληνική κυβέρνηση, έβγαλε λόγο στο Στάδιο Ειρήνης και Φιλίας στον Πειραιά και είχαν απ’ όλα τα κόμματα πάει να τον χειροκροτήσουν. Και όλα τα κόμματα τον δεχτήκαν σαν να ήταν ήρωας αυτός, που ήδη κατηγοριότανε στην Ευρώπη σαν εγκληματίας πολέμου και τώρα είναι στην Ολλανδία, στις φυλακές, σαν εγκληματίας πολέμου. Εδώ, την εποχή που έκανε αυτά τα εγκλήματα πολέμου, θεωρούνταν απ’ όλα τα μέσα, τις εφημερίδες, την τηλεόραση, σαν ήρωας!

01:41:27

Φ.Κ.: Εμείς εκείνη την εποχή, οι αντιρρησίες συνείδησης, είχαμε προβάλει στη δεύτερη εκδήλωση στο Λόφο του Στρέφη μια ταινία που είχε τραβήξει ένας Έλληνας δημοσιογράφος, ένα καλό παιδί, για το δράμα των προσφύγων της Βοσνίας. Σκηνές, δηλαδή, από τα κατεστρεμμένα χωριά και τις γυναίκες και τα παιδιά που φορτωνόντουσαν σε κάρα και αυτοκίνητα από ’δω κι από ’κει, για να ξεφύγουν από την σφαγή και τα λοιπά. Το ’χαμε προβάλει στη δεύτερη εκδήλωση για τον Σύνδεσμο Αντιρρησιών, στο Λόφο του Στρέφη το ’95, πριν ακόμα από τη σφαγή στη Σρεμπρένιτσα. Εμείς δηλαδή - τουλάχιστον σε επίπεδο προσωπικό - διαμαρτυρόμασταν, εγώ περισσότερο, γιατί εγώ από την αρχή θεώρησα ότι επειδή είναι μουσουλμάνοι, δεν σημαίνει ότι πρέπει να τους εξοντώσουμε. Είχε πει – θυμάμαι, ότι είχα ακούσει ότι είχε πει - ο Κατσανέβας, που ήτανε και υπουργός σε

κάποια φάση του ΠΑ.ΣΟ.Κ. και γαμπρός του Αντρέα Παπανδρέου ότι: «Δεν έχουν θέση οι Μουσουλμάνοι στην Ευρώπη».

01:42:42

Φ.Κ.: Αλλά, έτσι, επίσημες δηλώσεις; Πέρα απ’ αυτά την ομάδα που σου ’πα, στην οποία έπαιξε η Σίσσυ Βωβού κεντρικό ρόλο, για την συμπαράσταση στους Βόσνιους, λοιπόν, δεν υπήρξε την εποχή εκείνη διαμαρτυρία για το αίσχος. Συμφωνούσανε όλοι. Ο Μαζιώτης μετά την πρώτη φυλάκισή του και το δικαστήριό του, μετά από κάποιους μήνες, ξαναπιάστηκε σαν ολικός αρνητής, έκανε απεργία πείνας και μετά από 50 μέρες τον βγάλανε. Δεν νομίζω να ξαναμπήκε τρίτη φορά στη φυλακή, για αυτό το θέμα τουλάχιστον. Γιατί ξαναμπήκε, ως γνωστό, αλλά σαν κατηγορούμενος για τρομοκρατία. Και την ίδια εποχή είχε φυλακιστεί κι ένας συμπαραστάτης του, ο Παύλος Ναθαναήλ, που τον γνώρισα προσωπικά. Το αναφέρω γιατί το βιβλίο μου, το *Τρελόχαρτο*, το ’χα αφιερώσει σ’ αυτούς. Δηλαδή, σ’ όλους τους ολικούς αρνητές και μερικούς αρνητές, αναφερόμενος στους αντιρρησίες συνείδησης που ζητάνε εναλλακτική θητεία, και προσωπικά σ’ αυτούς, τον Νίκο Μαζιώτη και τον Παύλο Ναθαναήλ. Εγώ τον γνώρισα κι από κοντά, προσωπικά.

01:44:19

Φ.Κ.: Αυτός, σαν συμπαραστάτης, κολλούσε αφίσες τότε. Είχε κάνει κι αυτός μήνες φυλακή. Κι αυτός ολικός αρνητής, κι αυτός δικάστηκε, μετά το δικαστήριο τον αφήσανε κι αυτόν. Πέθανε σχετικά όχι πολύ γέρος, 53 χρονών. Εκείνη την εποχή, λοιπόν, το 1995 που γινόταν ο πόλεμος κι εγώ δραστηριοποιήθηκα στον

Σύνδεσμο Αντιρρησιών και κάναμε αυτά που κάναμε, ολικοί αρνητές στη φυλακή δεν υπήρχανε. Υπήρχανε Μάρτυρες του Ιεχωβά. Το '96 έφυγα από την Ελλάδα, γιατί έγινε τελικά η δίκη στο Συμβούλιο Επικρατείας, απορρίφθηκε η αίτησή μου ακύρωσης, ήμουνα στον αέρα πια, μπορούσαν να με κλείσουν στη φυλακή. Δεν ήθελα να ξαναμπώ στη φυλακή άδικα, όπως είχα μπει τελείως άδικα το '78, και πήγα στην Ιταλία.

01:45:18

Φ.Κ.: Μου συμπαρασταθήκανε οι εκεί αντιρρησίες συνείδησης και νοίκιασα ένα σπίτι κι έμεινα 1,5 χρόνο. Και στη διάρκεια που ήμουνα στην Ιταλία, στο Μιλάνο, μια θρησκευτική οργάνωση προτεσταντών Γερμανών, οι οποίοι συμπαραστεκόντουσαν στους αντιρρησίες συνείδησης, γιατί ακόμα δεν είχε καταργηθεί η υποχρεωτική θητεία στη Γερμανία, αποφάσισε να δώσει σε εμάς και στους ομόλογους αρνητές στράτευσης της Τουρκίας ένα βραβείο. Και μια που στην Ελλάδα οι σύντροφοί μου, οι αντιρρησίες συνείδησης, δεν είχαν την δυνατότητα να ταξιδέψουν, επειδή ήταν ανυπότακτοι και δεν τους δίναν διαβατήρια, κι εγώ ήμουνα στην Ιταλία, εκπροσώπησα εγώ τον Σύνδεσμο Αντιρρησιών απέναντι σ' αυτή την οργάνωση, η οποία έκανε ένα τριήμερο αφιέρωμα στη δράση του Συνδέσμου Αντιρρησιών Συνείδησης της Ελλάδας και του Αντιπολεμικού Συνδέσμου Σμύρνης, που ήτανε οι Τούρκοι αρνητές στράτευσης, ολικοί αρνητές αυτοί όλοι.

01:46:35

Φ.Κ.: Κι εγώ… Ναι, για να μας δώσουν ένα βραβείο 5000 μάρκα, «Βραβείο ειρήνης και μη βίας», στο Σύνδεσμο Αντιρρησιών Συνείδησης, που τον εκπροσωπούσα εγώ, και στον Αντιπολεμικό Σύνδεσμο Σμύρνης, που εκπροσώπευε ο Σερντάρ Τεκίν, 5000 μάρκα στον καθένα. Εκείνη την εποχή που ’μουνα εγώ στη Γερμανία, είχε έρθει ο υπουργός Εθνικής Άμυνας, αρμόδιος για τα θέματα αντιρρησιών, και είχε πει σε Έλληνες δημοσιογράφους της Γερμανίας ότι: «Το αίτημα, για το οποίο με ρωτάτε, της αναγνώρισης των αντιρρησιών συνείδησης, έχει γίνει δεκτό και θα βγει νόμος». Και όντως, μετά από κάποιους μήνες, βγήκε ο νόμος για τους αντιρρησίες συνείδησης, που αναγνωρίζει τους αντιρρησίες συνείδησης στην Ελλάδα. Ένας νόμος, ο οποίος είναι τιμωριτικός, από τότε. Δηλαδή, από τότε που, μετά από την βράβευσή μας στη Γερμανία, έγινε αυτός ο νόμος, που ισχύει ακόμα και σήμερα.

01:47:44

Φ.Κ.: Προτού συνεχίσω αυτό το θέμα, θέλω να πω για την δική μου δήλωση άρνησης στράτευσης πως έγινε. Δηλαδή, βασικά, εγώ δεν θεώρησα ότι πρέπει να στείλω ένα χαρτί στη Στρατολογία που να λέω «Είμαι ολικός αρνητής», γιατί μέχρι τότε τα επίσημα χαρτιά από τα νοσοκομεία τους που έπαιρνα, τα πέταγαν στα σκουπίδια. Και λέω: «Δεν θέλω να γελάνε μαζί μου πάλι». Τότε δεν αναγνωριζόταν ούτε καν αντίρρηση συνείδησης, θα γίνει η ολική άρνηση με δήλωση; Οπότε έκανα δημόσια δήλωση ότι είμαι ολικός αρνητής το 1995, σε μια εκπομπή σε ένα δημοτικό σταθμό στο Νέο Ηράκλειο, σε μια εκπομπή που την έκανε ο Πάνος Λάμπρου, που αργότερα δραστηριοποιήθηκε για το

θέμα των φυλακών. Στο ΣΥ.ΡΙΖ.Α. είναι τώρα. Έβγαλε μια εφημερίδα εβδομαδιαία, φτιάξανε και μια οργάνωση αργότερα που ασχολιότανε με συμπαράσταση στους κρατούμενους. Τότε δεν τα είχε κάνει όλα αυτά αλλά ήδη είχε εκδηλώσει, σαν δημοσιογράφος που ήταν, το ενδιαφέρον του για τις φυλακές αλλά και για τους αντιρρησίες συνείδησης. Μας είχε καλέσει. Πήγαμε 3 άτομα από τον Σύνδεσμο Αντιρρησιών, μεταξύ των οποίων ήμουν κι εγώ, σε μια δίωρη εκπομπή, που 'χε κάνει στον ραδιοφωνικό σταθμό αυτό, το '95. Κι εκεί έκανα εγώ τη δημόσια δήλωση ότι είμαι ολικός αρνητής.

01:49:25

Φ.Κ.: Και συζητήσαμε για θέματα μιλιταρισμού και εξωτερικής πολιτικής. Και του 'χα πάει να βάλει και μουσική, τα αντιπολεμικά τραγούδια του Νικόλα Άσιμου. Ήταν μια ωραία εκπομπή. Τουλάχιστον από άποψη τραγουδιών, γιατί τα πρώτα τραγούδια του Άσιμου, τα αντιπολεμικά, είναι εξαιρετικά. Όπως αυτό που λέει: «Σαν θα με καλέσει η πατρίδα, τον εχθρό να πα' να πολεμήσω, θα τους πω δεν έχω εγώ πατρίδα, ούτε θυσιάζομαι για των μπουρζουάδων τα σαγόνια», κάτι τέτοιο. Ο Σύνδεσμος, το 2003, έγινε σωματείο κανονικό, αναγνωρισμένο από τα δικαστήρια.

01:50:15

Φ.Κ.: Στα χέρια έμεινε, τελικά, αυτών, οι οποίοι θέλανε εναλλακτική θητεία. Αυτοί που θέλανε κατάργηση της στρατιωτικής θητείας φύγανε. Εγώ έφυγα μετά τις πρώτες εκλογές, γιατί είδα ότι τελικά δεν με σήκωνε το κλίμα. Δηλαδή, ούτε να μιλήσω δεν μ' αφήσανε πάνω από 5 λεπτά, όταν ήθελα να εκθέσω τους λόγους, για τους οποίους έβαζα υποψηφιότητα για το διοικητικό

συμβούλιο. Κι απ' όλα όσα έχω κάνει μια ολόκληρη ζωή, να μην μ' αφήσουν να μιλήσω πάνω από 5 λεπτά, με ψηφοφορία; Βέβαια, αυτοί μιλήσανε. Όλη την ημέρα σχεδόν μιλάγανε, αλλά όταν ήταν να πάω να μιλήσω και να εκθέσω τους λόγους, ψηφίσανε η πλειοψηφία, σχεδόν απόλυτη πλειοψηφία: «Όχι πάνω από 5 λεπτά». Με τέτοιες συνθήκες… Και τελικά δεν εκλέχτηκα κι εκλέχτηκε ένας, ο οποίος είχε κάνει και στρατιώτης και μετά τον στρατό - είχε πάει κι είχε κάνει άοπλη θητεία όμως - είπε κακώς έκανα. Ήξερε ότι εμείς στον Σύνδεσμο Αντιρρησιών δεν δεχόμαστε ανθρώπους που 'χουν κάνει άοπλη θητεία (άοπλη θητεία υπήρχε από το '77) γιατί είναι θητεία.

01:51:46

Φ.Κ.: Μας είχε πει ότι θα πάει να την κάνει. Του 'χαμε πει: «Άμα πας, δεν έχεις θέση στον Σύνδεσμο». Πήγε, την έκανε, γύρισε, είχε θέση στον Σύνδεσμο και μπήκε και στο διοικητικό συμβούλιο. Αυτά τα πράγματα μ' έκαναν εμένα να καταλάβω ότι δεν με σηκώνει το κλίμα και σηκώθηκα κι έφυγα. Λίγο μετά συμμετείχα στην ίδρυση της Αντιεθνικιστικής Κίνησης. Θες να σου πω, μιλήσω, για την Αντιεθνικιστική Κίνηση;

Γ.Π.: Ναι αμέ.

01:52:18

Φ.Κ.: Η Αντιεθνικιστική Κίνηση έγινε μετά από πρωτοβουλία ενός συντρόφου αντιρρησία συνείδησης, ο οποίος ήταν κι ο πρώτος που έκανε την εναλλακτική θητεία που προέβλεπε ο νόμος που ψηφίστηκε το '97, που λάνσαρε ο Τσοχατζόπουλος τότε που ήταν υπουργός Εθνικής Άμυνας, το '97. Αυτός ο σύντροφος

ήταν στον Σύνδεσμο Αντιρρησιών Συνείδησης κι έκανε εναλλακτική θητεία, ο Νάσος Θεοδωρίδης, ο οποίος εδώ και πολλά χρόνια είναι διευθυντής σε μια οργάνωση που παρακολουθεί τον ρατσισμό και την ξενοφοβία στην Ελλάδα και υποβάλλει εκθέσεις στο ελληνικό κράτος και στις διεθνείς οργανώσεις για τις παραβιάσεις των νόμων για τα ανθρώπινα δικαιώματα των μεταναστών.

01:53:23

Φ.Κ.: Αυτόν εγώ τον είχα γνωρίσει το ’94 στον Σύνδεσμο Αντιρρησιών και είχα επαφή μαζί του όλα αυτά τα χρόνια. Και αυτός ήρθε σε επαφή με τον Γιώργο Νακρατζά, έναν αντιεθνικιστή συγγραφέα. Γιατρός ήταν αυτός, ζούσε στον Ρότερνταμ, αλλά είχε γράψει μια σειρά από βιβλία με θέμα την εθνική καταγωγή των Ελλήνων, και για τη Μικρασιατική Καταστροφή, δηλ. με θέμα την Μικρασιατική Καταστροφή. Ήταν, δηλαδή, γνωστός για το αντιεθνικιστικό του έργο, ήδη από τα μέσα της δεκαετίας του ’90, την εποχή δηλαδή του πολέμου της Βοσνίας. Εκείνη την εποχή εγώ άκουσα γι’ αυτόν

01:54:19

Φ.Κ.: και για έναν άλλο, τον Δημήτρη Λιθοξόου που κι αυτός είχε δραστηριοποιηθεί, είχε γράψει κι αυτός, είχε συμμετάσχει σε διάφορες εκδηλώσεις με θέμα τις μειονότητες της Ελλάδας. Αυτοί ήταν τότε οι πιο γνωστοί αντιεθνικιστές συγγραφείς, και ο Νάσος Θεοδωρίδης, ο αντιρρησίας συνείδησης που ανέφερα προηγούμενα, επικοινώνησε με τον Νακρατζά και είπε ότι υπάρχει ενδιαφέρον στην Ελλάδα για αντιεθνικισμό και να μην πε-

ριοριζόμαστε μόνο στα βιβλία αλλά να κάνουμε και κάποια οργάνωση, που να προωθεί αυτές τις ιδέες και να βγάζει ένα σχετικό περιοδικό και να γράφει κάποιος σ' αυτό το περιοδικό αντιεθνικιστικά άρθρα, που δεν τα δημοσιεύει καμιά εφημερίδα. Κι έτσι τον Σεπτέμβρη του 2003, 23 Σεπτεμβρίου, μαζευτήκαμε στο Πολυτεχνείο καμιά εικοσαριά άτομα, μεταξύ των οποίων ο Νακρατζάς και ο Θεοδωρίδης και εγώ και εκπρόσωποι της Μακεδονικής μειονότητας, ο Παύλος Βοσκόπουλος και εκπρόσωπος της οργάνωσης για τις λιγότερο ομιλούμενες γλώσσες στην Ελλάδα, δεν μου 'ρχεται τώρα το όνομά του. Είχαν έρθει κι άλλοι που τελικά δεν συμμετείχανε, όπως ο τότε μέλος της Αμνηστίας - μέλος της Ελληνικής επιτροπής της, του οποίου και αυτουνού το επίθετο δεν το θυμάμαι τώρα.

01:56:10

Φ.Κ.: Ήρθε κι η Σίσσυ Βωβού κι αυτή δεν έμεινε. Είχε έρθει και η Αλεξία Τσούνη, η οποία αργότερα έγινε γραμματέας στην Αμνηστία, η οποία ήταν και η πρώτη γυναίκα μέλος του Συνδέσμου Αντιρρησιών Συνείδησης. Από 'κει την γνώρισα κι αυτήν, από τον Σύνδεσμο Αντιρρησιών. Αλλά κι αυτή δεν μπήκε τότε. Εντάχθηκε στην Αντιεθνικιστική αργότερα. Ναι, και από αυτή την συνάντηση προέκυψε ένα κείμενο, το καταστατικό της Αντιεθνικιστικής, η διακήρυξή της, και ξεκινήσαμε. Φτιάξαμε ιστοσελίδα, βγάλαμε περιοδικό και αρχίσαμε να διακινούμε αντιεθνικιστικές ιδέες στην Ελλάδα, που δεν ήτανε πρωτότυπες, αλλά τουλάχιστον είχαμε το θάρρος να μιλάμε έξω από τα δόντια. Συγκεκριμένα, π.χ., το πρώτο περιοδικό είχε φωτογραφία απ' έξω το άνοιγμα ενός ομαδικού τάφου με Τουρκοκύπριους,

τους οποίους είχανε σφάξει οι Ελληνοκύπριοι ένστολοι, οπλοφόροι γενικά, κατά τη διάρκεια της επέμβασης του Τουρκικού στρατού στη Κύπρο.

01:57:47

Φ.Κ.: Γιατί, σφαχτήκανε πολλοί Τουρκοκύπριοι προτού σταματήσει η αιματοχυσία, άμαχοι, από οπλισμένους Ελληνοκύπριους. Θαφτήκαν σε ομαδικούς τάφους και μετά από μήνες αυτοί οι τάφοι ανοιχτήκανε και βρήκανε μέσα πτώματα αμάχων Τουρκοκυπρίων. Αυτοί που τους ανοίξανε, ήταν επιτροπές διεθνείς. Η φωτογραφία είναι ένας Τουρκοκύπριος, ο οποίος τραβάει τα μαλλιά του πάνω από ένα τέτοιο τάφο. Δηλαδή εμείς, από την αρχή, δηλαδή, μιλήσαμε ανοιχτά, δεν βάλαμε σάλτσες στον λόγο μας για να αρέσουμε στο ευρύ κοινό, το οποίο θεωρεί ότι «καλός Τούρκος είναι μόνο ο νεκρός Τούρκος».

01:58:48

Φ.Κ.: Και βγάλαμε συνολικά 7 περιοδικά. Συμμετείχαμε στα «Αντιρατσιστικά», διακινήσαμε φιλολογία αντιεθνικιστική και ακόμα διατηρούμε την ιστοσελίδα μας, κάναμε κάποιες δημοσιεύσεις, κάναμε εκδηλώσεις ανοιχτές, τέσσερις, στο «Νοσότρος» με την Αντιεθνικιστική. Ακόμα, συμμετείχαμε σε εκδήλωση με θέμα την παρουσίαση του Μακεδονικού-Ελληνικού λεξικού, χωρίς να ’ναι - ή ήτανε; – ναι, ήτανε διοργάνωση της Αντιεθνικιστικής και αυτή, μάλλον. Τώρα δεν θυμάμαι αν ήταν, νομίζω ήταν συνδιοργάνωση, όχι δηλαδή μόνο της Αντιεθνικιστικής. Είχε εκπρόσωπο και το περιοδικό «Βαβυλωνία» στην εκδήλωση που έγινε με θέμα το Μακεδονικό-Ελληνικό λεξικό, που ’χε

βγάλει η Μακεδονική μειονότητα στην Ελλάδα, που δεν αναγνωρίζεται επίσημα.

02:00:01

Φ.Κ.: Κάναμε εκδηλώσεις με θέμα την Οθωμανική Αυτοκρατορία, με θέμα την εθνική καταγωγή των Ελλήνων και τον Φαλμεράγιερ, και με θέμα τις διώξεις των Εβραίων. Και η τελευταία που κάναμε ήτανε στα 10 χρόνια απ’ την ίδρυση της Αντιεθνικιστικής. Είχε θέμα τις διώξεις της μειονότητας της Θράκης. Είχε μιλήσει ο εκπρόσωπος της μειονότητας και μέλος της Αντιεθνικιστικής Μουσταφά Τσολάκ και εγώ. Γενικά δεν μπορώ να πω ότι είχαμε ευρύτερη ανταπόκριση είτε από τους ακαδημαϊκούς πολίτες, που λένε, ή τους καθηγητές, γενικά αυτούς που ασχολούνται με αυτά τα θέματα, είτε από το ευρύ κοινό. Παραμείναμε μια μικρή ομάδα με μεγάλα όνειρα, ελπίδες και θάρρος του λόγου, κυρίως αυτό, είχαμε θάρρος στον λόγο μας. Τα κείμενά μας υπάρχουνε στο ιντερνέτ στην ιστοσελίδα αυτή που έχουμε: Αντιεθνικιστική Κίνηση.

02:01:30

Γ.Π. Ο κρατούμενος Χρήστος Ρούσσος το 1986 κάνει μια απεργία πείνας για την οποία ξεσπάει κι ένα κίνημα αλληλεγγύης έξω απ’ τις φυλακές, θέλετε να μου διηγηθείτε λίγο την υπόθεση;

Φ.Κ.: Ναι. Ο Χρήστος Ρούσσος είχε μπει στη φυλακή, γιατί είχε σκοτώσει κάποιον με τον οποίο είχε ερωτικές σχέσεις, όταν ο τελευταίος απαίτησε απ’ αυτόν να εκδοθεί. Την εποχή εκείνη ο

Ρούσσος ήτανε ναύτης, την εποχή δηλαδή που ’χε σχέση μ’ αυτόν, υπηρετούσε στο Ναυτικό, ήταν 19 χρονών νομίζω. Και έπρεπε να επιλέξει μεταξύ του δρόμου και της φυλακής, μάλλον, δηλαδή - υποθέτω ότι - ήξερε ότι άμα κάνει φόνο, αλλά δεν ξέρω κι αν μπορούσε και να τον αποφύγει δηλαδή, γιατί τέτοια απαίτηση επιβάλλεται μόνο με τη βία, οπότε στη βία του αλλουνού απάντησε κι αυτός με τη βία και τελικά ο άλλος πέθανε κι αυτός μπήκε στη φυλακή.

02:02:50

Φ.Κ.: Εγώ δεν τον είχα γνωρίσει όταν ήμουνα στη φυλακή. Γιατί αυτός, όταν ήμουνα εγώ στη φυλακή, ήτανε στις φυλακές της Κρήτης, στο Ηράκλειο, στις φυλακές Αλικαρνασσού. Έτσι λέγονταν. Και αφού είχε βγάλει πολλά χρόνια φυλακή θεώρησε ότι έχει το δικαίωμα, αφού είχε τιμωρηθεί για το αδίκημά του, να ζητήσει να βγει από τη φυλακή με χάρη, μετά από πολλά χρόνια φυλακή. Ισοβίτης ήτανε. Και έστειλε γράμματα, μερικές εκατοντάδες γράμματα σε προσωπικότητες που θεωρούσε ότι μπορούσαν να του συμπαρασταθούν, μεταξύ των οποίων ήμουνα κι εγώ. Θεώρησε ότι πρέπει να μου στείλει γράμμα, και ζητούσε την συμπαράστασή μου. Σ’ αυτά τα πλαίσια κι εγώ και η Σοφία αποφασίσαμε να του συμπαρασταθούμε στο μέτρο των δυνατοτήτων μας. Όταν ξεκίνησε την απεργία πείνας, μετά από πάρα πολλές μέρες απεργίας πείνας, 50, κατέληξε στο Γενικό Κρατικό Νίκαιας. Ή ήταν στο Τζάνειο; Νομίζω στο Τζάνειο. Ναι, στον Πειραιά, φρουρούμενος. Εκεί μας επιτρέψαν και πήγαμε και τον είδαμε, γνώρισα και τους γονείς του.

02:04:37

Φ.Κ.: Όταν ήταν σε ένα θάλαμο του νοσοκομείου, στο δημόσιο νοσοκομείο και συνέχιζε την απεργία πείνας, εκεί γνώρισα και τον γνωστό αγωνιστή για τα δικαιώματα των ομοφυλοφίλων στην Ελλάδα, τον Γρηγόρη, τον Βαλλιανάτο. Πήγε κι αυτός να δει τον Ρούσσο. Όταν είχε φτάσει πολλές μέρες απεργία πείνας, δεν ξέρω αν είχε ξεπεράσει και τις 60, κάποια άτομα γύρω από την Κίνηση Υπεράσπισης των Κοινωνικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων αποφασίσανε να - οι προσωπικότητές οι οποίες υποθέτω ότι αυτή Επιτροπή έπιασε, δηλαδή απευθύνθηκε σε αυτές αποφασίσανε να - κάνουνε απεργία πείνας στα Προπύλαια για να συμπαρασταθούνε στον Ρούσσο και ο δημοκρατικός υποτίθεται Πρόεδρος της Δημοκρατίας της εποχής εκείνης, ο Χρήστος Σαρτζετάκης, που ήταν γνωστός για τη στάση του σαν ανακριτής στην υπόθεση Λαμπράκη, που δεν άφησε να ξεφύγουνε οι δολοφόνοι του Λαμπράκη αλλά τους οδήγησε στο δικαστήριο - είχε όνομα δημοκρατικού, ο Σαρτζετάκης εκείνη την εποχή, δημοκρατικού Προέδρου - να δείξει κάποιο ενδιαφέρον στον Ρούσσο και να του δώσει τη χάρη.

02:06:08

Φ.Κ.: Και κάναν απεργία πείνας προσωπικότητες ιδιαίτερα γνωστές, όπως η Λιλή Ζωγράφου, ο Μιχάλης Ράπτης - γνωστός ως Πάμπλο - γνωστός πολιτικός διεθνούς δράσης τροτσκιστής, πρώην πρόεδρος της 4ης Διεθνούς, ο Γιώργος Καραμπελιάς, που έβγαζε στο παρελθόν ένα περιοδικό που απευθυνόταν στον ακροαριστερό χώρο, την «Ρήξη», ήτανε κι αυτός δηλαδή στο χώρο της άκρας Αριστεράς. Ήτανε πολύ γνωστός ο Καραμπελιάς ήδη από το 1976, όταν αυτός και άλλοι 11, νομίζω, είχανε

κατηγορηθεί σαν «ηθικοί αυτουργοί» για τα επεισόδια που ’χανε γίνει στην Αθήνα. Εκτεταμένα επεισόδια που κράτησαν μια ολόκληρη μέρα, με οδοφράγματα, φωτιές, χαμός έγινε, 25 Μαΐου του 1976. Τότε είχε δικαστεί αυτός και άλλοι 11 νομίζω, κυρίως ηγέτες ακροαριστερών οργανώσεων, κανένας αναρχικός, σαν ηθικοί αυτουργοί.

02:07:40

Φ.Κ.: Εγώ εκεί τον είχα πρωτοδεί στην διάρκεια της απολογίας του, που δεν ασχολήθηκε με τις κατηγορίες που του αποδίδαν, αλλά εξέφρασε τις δικές του πολιτικές απόψεις στο δικαστήριο, όπως κάναν κι άλλοι, κι ο Φελέκης σ’ αυτούς. Δικαστήκανε σαν «ηθικοί αυτουργοί», από τότε τον ήξερα. Απ’ το ’76 αυτός είχε αναπτύξει μια δράση και το ’86 που κατέβηκε στην απεργία πείνας στα Προπύλαια ήταν γνωστός, ήταν προσωπικότητα.

02:08:15

Φ.Κ.: Ο Νίκος, ο Γιαννόπουλος, που ήτανε κατά κάποιο τρόπο ο πιο γνωστός στην Κίνηση Υπεράσπισης Κοινωνικής και Πολιτικών Δικαιωμάτων, η οποία νομίζω φτιάχτηκε αργότερα, αλλά, ή τουλάχιστον, έγινε τυπικά γνωστή αργότερα. Δεν ξέρω, νομίζω ότι τον ήξερα από τότε, δηλαδή ότι είχε αναπτύξει κάποια δράση. Ήταν γνωστό το όνομα του, και η φάτσα του. Τώρα μιλάμε για το ’86. Αυτή η απεργία έγινε μετά από μια περίοδο που ’χαν γίνει πολλές ιστορίες στην Αθήνα κι είχε φάει κόσμος ξύλο, είχανε κάνει και απεργία πείνας. Ήταν μετά την έκρηξη του πυρηνικού εργοστασίου Τσερνομπίλ. Αυτό εξερράγη στις 26 Απριλίου του 1986. Κι εκεί ο Καραμπελιάς είχε φάει ξύλο

στις διαδηλώσεις που ήτανε μετά την έκρηξη, στις αντιπυρηνικές διαδηλώσεις. Κάποια χτυπήματα απ' την αστυνομία, γενικά. Νομίζω υπάρχει μια σχετική φωτογραφία. Δηλαδή, θέλω να πω, ότι η απεργία του Ρούσσου ξεκίνησε μερικούς μήνες, 5-6 μήνες, μετά, ας πούμε. Νοέμβρη δεν ήταν; Μάη γινόντουσαν αυτά. Μετά απ' αυτά τα επεισόδια και αφού είχε γίνει και μια άλλη υπόθεση που είχε πάρει μεγάλη δημοσιότητα, η υπόθεση Πετρόπουλου-Τεμπερεκίδη,

02:10:05

Φ.Κ.: που έχει σχέση με αυτό που θα πούμε μετά, σε σχέση με ένα κείμενο που δημοσίευσα στο «Κράξιμο». Λοιπόν έγινε μια απεργία τέλος πάντων στα Προπύλαια, κράτησε κάποιες μέρες, γράψανε οι εφημερίδες. Σ' αυτή την απεργία συμμετείχα και εγώ και η Σοφία, επειδή μας το ζήτησε ο σύντροφος ο Γιάννης, ο Μπουκετσίδης. Ο Πρόεδρος, ο «δημοκρατικός», αποδείχτηκε ότι δεν ήταν τόσο δημοκρατικός όσο ελπίζανε οι απεργοί και, όταν είδανε ότι δεν υπογράφει, σταματήσανε την απεργία. Σταματήσανε την απεργία, σταμάτησε και ο Ρούσσος την απεργία, νομίζω στις 72 μέρες. Δεν ξέρω πόσες μέρες κράτησε η απεργία. Δεν νομίζω να κράτησε πάνω από 4-5 μέρες.

02:11:02

Φ.Κ.: Αυτή ήταν η απεργία που έγινε στα Προπύλαια. Εκείνη την εποχή εγώ ήδη γνώριζα την Πάολα και το περιοδικό της, το «Κράξιμο». Η Πάολα συμπαραστάθηκε κι αυτή με τον τρόπο της στον Χρήστο, τον Ρούσσο. Την Πάολα την είχα γνωρίσει προσωπικά στη Βενετία το 1984, που γινόταν μια διεθνής συνάντηση των αναρχικών από πολλές χώρες του κόσμου. Κι είχε

έρθει κι αυτή. Και είχα ακούσει για αυτήν. Είχα δει κιόλας την εφημερίδα της το «Κράξιμο», που είχε βγάλει όταν ήμασταν στη φυλακή, και είχα ακούσει ότι μας συμπαραστάθηκε κιόλας. Νομίζω ότι έχει κάποιο κείμενο στο «Κράξιμο» που μας υπερασπίζεται, όταν ήμουνα στη φυλακή εγώ με τη Σοφία. Και την γνώρισα προσωπικά το ’84 στη Βενετία.

02:12:05

Φ.Κ.: Όταν έγινε η απεργία πείνας για τον Ρούσσο την ήξερα, περνούσε κι αυτή να μας δώσει θάρρος στη διάρκεια της απεργίας. Μου ζήτησε, εκείνους τους μήνες, αν ενδιαφέρομαι να γράψω στο «Κράξιμο», το οποίο είχε γίνει περιοδικό τότε. Δεν ήταν πλέον εφημερίδα. Κι εγώ θεώρησα ότι πρέπει να γράψω για κάποια άτομα, τα οποία είχαν απασχολήσει την δημοσιότητα, που ανέφερα προηγούμενα, τον Πετρόπουλο και τον Τεμπερεκίδη.

02:12:47

Φ.Κ.: Αυτοί επειδή είχανε αποδράσει μαζί από τις πειθαρχικές φυλακές Κέρκυρας, θωρούντουσαν σκληροί άνδρες και σαν τέτοιους τους παρουσίαζε το κίνημα. Γενικά το κίνημα επηρεάζεται ιδεολογικά από την κυρίαρχη ιδεολογία και η κυρίαρχη ιδεολογία προβάλλει τον ανδρισμό και τον σκληρό άνδρα. Επειδή εγώ τους είχα γνωρίσει προσωπικά και μάλιστα με τον Πετρόπουλο είχα πολύ καλή σχέση - το ’χω ξαναφέρει νομίζω, και στο *Τρελόχαρτο* τον αναφέρω - και τον Τεμπερεκίδη τον είχα γνωρίσει προσωπικά, είχαμε κάνει μαζί αρκετό καιρό στον ίδιο θάλαμο στο νοσοκομείο κρατουμένων.

02:13:41

Φ.Κ.: Με τον Πετρόπουλο είχα γνωριστεί στο ψυχιατρείο κρατουμένων. Τον γνώρισα απ' τον Σκανδάλη, όταν πρωτοπήγα στο ψυχιατρείο κρατουμένων και μ' αυτόν έκανα πολλούς μήνες μαζί στο ψυχιατρείο κρατουμένων, με τον Πετρόπουλο. Τους ξέρω προσωπικά τους ανθρώπους. Και αυτοί μετά την απόδραση καταλήξανε στην Αθήνα, πιαστήκανε στην Αθήνα, ξαναμπήκαν στη φυλακή, αλλά φτιάχτηκε ένας μύθος γύρω απ' τ' όνομά τους: Σκληροί άνδρες. Εγώ αυτό τον μύθο θεώρησα ότι πρέπει να τον ανασκευάσω και να πω την αλήθεια, όπως τους είχα γνωρίσει εγώ. Και μια που υπήρχε περιοδικό για να δημοσιεύσει αυτή την άποψη… Δεν ήταν όπως τώρα που μπορείς να δημοσιεύσεις πολύ εύκολα, γιατί υπάρχει το ιντερνέτ και γράφεις ό,τι θέλεις, όπου θέλεις, δηλαδή κάνεις και δική σου ιστοσελίδα, μπλογκ και τα λοιπά. Τότε για να δημοσιεύσεις την άποψή σου έπρεπε να έχεις σχέσεις καλές με κάποιον που βγάζει ένα περιοδικό

02:14:47

Φ.Κ.: για να στο βάλει μέσα, ή να γράψεις γράμμα στην εφημερίδα και να στο βάλει η εφημερίδα. Οπότε το αξιοποίησα κι έγραψα ένα άρθρο για την ιδεολογία του σκληρού άνδρα και κατά πόσο έχει σχέση αυτή με τον επαναστατημένο κρατούμενο. Και λέω σ' αυτό το άρθρο ότι οι σκληροί άνδρες δεν ήτανε ούτε ο Πετρόπουλος, ούτε ο Τεμπερεκίδης αλλά οι φύλακες, οι οποίοι φόραγαν μαύρο γυαλί, αφήνανε μουστάκες, μιλάγανε μάγκικα. Και το χαρακτηριστικό του σκληρού άνδρα είναι το χαρακτηριστικό του καταπιεστή και όχι του καταπιεσμένου. Οι καταπιε-

σμένοι που γνώρισα εγώ ήτανε άνθρωποι γλυκύτατοι στην ομιλία τους, ευγενέστατοι, σοβαρότατοι, ούτε μαγκιές πουλούσαν, ούτε σκληρότητα, ούτε τίποτα. Άσχετα αν ήταν άνθρωποι που είχαν βασανιστεί απάνθρωπα, γιατί φάγαν πολύ ξύλο. Μιλάμε ο Τεμπερεκίδης είχε φάει αφάνταστο ξύλο στις φυλακές Κέρκυρας, γιατί είχε κάνει καμιά 20αριά χρόνια εκεί πέρα σαν απείθαρχος βαρυποινίτης. Ήταν ισοβίτης κι αυτός, όπως και ο Πετρόπουλος. Και οι δύο ισοβίτες.

02:15:54

Φ.Κ.: Δεν έβλεπες, δηλαδή, έναν άνθρωπο που ’χε βασανιστεί απάνθρωπα και έχει αντέξει στα βασανιστήρια, ούτε να επαίρεται για την δύναμή του και για την αντοχή του, ούτε να στηρίζει την θέση του μες στις φυλακές στη βία και στα όπλα. Είχανε καλό όνομα, γιατί πραγματικά ήτανε επαναστατημένοι κρατούμενοι. Μάλιστα ο Πετρόπουλος την ίδια περίπου εποχή, δηλαδή το ’87, μετά την απεργία του Ρούσσου, ηγήθηκε σε μια εξέγερση στις φυλακές της Κέρκυρας που διαδόθηκε σ’ όλες τις φυλακές της Ελλάδας, και κατέληξε στο να καεί το αρχιφυλακείο της φυλακής. Μια εξέγερση διαστάσεων πανευρωπαϊκών θα ’λεγα από άποψη αποτελεσματικότητας.

02:17:04

Φ.Κ.: Αφού μετά μεταφερθήκαν σε άλλες φυλακές οι κρατούμενοι. Κάηκε. Φωτιές… Μεγάλη καταστροφή έγινε στις φυλακές Κέρκυρας το ’87 και σαν κύριος υπεύθυνος, αυτός που είχε την μεγαλύτερη ποινή για την εξέγερση ήταν ο Γιάννης Πετρόπουλος. Έφαγε 2,5 χρόνια.

02:17:26

Φ.Κ.: Και επίσης ο δεύτερος ήταν ο Παναγιώτης Γαγγλίας. Τον Παναγιώτη Γαγγλία τον είχα γνωρίσει εγώ στις φυλακές στις αρχές της δεκαετίας του ’80, όταν ήμουνα στον Κορυδαλλό. Και το ’81, όταν έγιναν οι σεισμοί και εγώ, ο Σκανδάλης και ο Μοίρας αρνηθήκαμε να κλειστούμε μετά από τέσσερις μέρες που μας αφήναν ανοιχτούς, δηλαδή να μας κλειδώσουνε, στα κελιά - ανέφερα προηγούμενα αυτή την, ας πούμε, στάση – και ήρθαν οι φύλακες και μας μαζέψανε, μας πήραν σηκωτούς, μας δείρανε κιόλας στη μεταφορά από ’κει μέχρι το αρχιφυλακείο, αυτός τα έβλεπε. Ήταν κλειστές οι άλλες πόρτες αλλά από την τρυπούλα του κελιού των φυλακών Κορυδαλλού μπορούσες να δεις κάτι. Είδε τον ξυλοδαρμό και ήταν ο μοναδικός, ο οποίος είχε το θάρρος, στη μήνυση που έκανα εγώ για τον ξυλοδαρμό μας αυτόν (έκανε και ο Σκανδάλης και ο Μοίρας αλλά τις πετάξανε αυτές στα σκουπίδια, μόνο η δικιά μου έφτασε στο δικαστήριο) - έκανα μήνυση στον διευθυντή του Κορυδαλλού, τον αρχιφύλακα, δύο υπαρχιφύλακες και δύο φύλακες, αυτούς τουλάχιστον η ανάκριση θεώρησε ότι είχανε σχέση με τον ξυλοδαρμό μου, εγώ δύο ήξερα βασικά, τον αρχιφύλακα και τον διευθυντή -

02:19:03

Φ.Κ.: να καταθέσει σαν μάρτυρας κατηγορίας αυτωνών, παρ’ όλο που ήταν κρατούμενος. Τόσο θάρρος είχε. Μάλιστα είχε καταφέρει να διωχθεί ο ίδιος αρχιφύλακας, που είχα κατηγορήσει για τον ξυλοδαρμό μου, για διακίνηση ναρκωτικών μέσα στις φυλακές, όπως κι ένας ψυχίατρος από το ψυχιατρείο κρατουμένων και να καταδικαστούνε. Ο αρχιφύλακας έφαγε 6 χρόνια. Δεν μπήκε στη φυλακή ούτε μέρα, εννοείται.

02:19:38

Φ.Κ.: Η δίκη αυτού του αρχιφύλακα, και των φυλάκων και του διευθυντή για τον δικό μου ξυλοδαρμό έγινε το ’83. Νομίζω αργότερα καταδικάστηκε ο αρχιφύλακας αυτός, με βάση τις καταθέσεις του Γαγγλία. Και το ’87 ενώ εκκρεμούσε το εφετείο του αρχιφύλακα, βρίσκουν το διαμελισμένο πτώμα του Γαγγλία στο Αχλαδόκαμπο και γίνεται μετά το εφετείο του αρχιφύλακα και αθωώνεται ο αρχιφύλακας. Και στην υπόθεση Γαγγλία, το να βρουν ποιοι τον δολοφόνησαν αναλάβαν 4 αστυνομίες από 4 διαφορετικές πόλεις της Πελοποννήσου. Καμία δεν βρήκε. Και μετά από 10 χρόνια περίπου πιάσανε ένα ταξιτζή και του φόρτωσαν και διάφορους άλλους φόνους, η κατηγορία ήταν για πολλούς φόνους, μεταξύ άλλων και του Γαγγλία. Υποτίθεται ότι μίλησε - δεν έχω διαβάσει τις εφημερίδες εκείνες, γιατί εγώ ήμουνα στην Ιταλία τότε - και πέθανε στη φυλακή αυτός ο ταξιτζής και δεν έφτασε η υπόθεση στο δικαστήριο και έκλεισε η υπόθεση του Γαγγλία. Αλλά ήταν ένας άνθρωπος, ο οποίος, νομίζω, πρέπει να αποτελεί παράδειγμα θάρρους, αγωνιστικότητας και αποτελεσματικότητας.

02:21:21

Φ.Κ.: Γιατί τα κάνουν αυτά στους κρατούμενους; Αυτός από μικρός ήταν στις Φυλακές Ανηλίκων. Να καταδικαστεί αρχιφύλακας των φυλακών Κορυδαλλού για τόσο σοβαρό αδίκημα, πρέπει να ’κανε πολλή δουλειά. Δηλαδή η καταγγελία, την οποία υπέβαλε, πρέπει να ’τανε αρκετά τεκμηριωμένη και εμπεριστατωμένη, για να φτάσουν οι δικαστές να καταδικάσουν αρχιφύλακα! Που ακούστηκε αυτό; Και τον ψυχίατρο! Τον οποίο ψυ-

χίατρο τον είχα κι εγώ αυτόν, όταν ήμουνα έγκλειστος στο ψυχιατρείο κρατουμένων, έναν Παπαναστασίου. Και αυτός θα αθωώθηκε, υποθέτω, μετά τον θάνατο του Γαγγλία.

02:22:05

Φ.Κ.: Ο Ρούσσος βγήκε τελικά την δεκαετία του ’90, όταν έγινε μια εξέγερση σε όλες τις φυλακές της χώρας, η οποία ξεκίνησε από τις φυλακές Αλικαρνασσού, όπου ήταν φυλακισμένος ο Πετρόπουλος και πήρε την πρωτοβουλία μαζί με άλλους. Και είχε γράψει και γι’ αυτή την εξέγερση ένα βιβλίο ο Πετρόπουλος που λέγεται *Γδάρτες ονείρων*, για την εξέγερση στην Αλικαρνασσό. Αυτή η εξέγερση επεκτάθηκε σε όλες τις φυλακές και εκείνη την εποχή σκεφτήκανε οι αρμόδιοι ότι, επειδή και ο Ρούσσος ήτανε στην εξέγερση και υπήρχαν φωτογραφίες στην ταράτσα των φυλακών Κορυδαλλού πολύ κόσμου και του Ρούσσου, ήταν εποχή να τον βγάλουνε. Και του είπανε: «Αποφυλακίζεσαι, παίρνεις χάρη». Δεν θυμάμαι ποιος ήταν τότε ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας. Νομίζω ο Καραμανλής πρέπει να ‘τανε.

02:23:09

Φ.Κ.: Όχι δεν ήταν ο Καραμανλής. Ποιος ήταν; Δεν θυμάμαι. Τώρα έχει πεθάνει. Μιλάμε πριν από 30 χρόνια. Δικαιούμαι μια συγγνώμη, άμα κάνω λάθος. Πρωθυπουργός; Ο Μητσοτάκης. Πρόεδρος της Δημοκρατίας ο Στεφανόπουλος ήτανε; Δεν θυμάμαι. Τέλος πάντων, ο Ρούσσος είπε ότι «Εγώ δεν βγαίνω από τη φυλακή, μέχρι να τελειώσει αυτή η εξέγερση, γιατί άμα βγω και αφήσω τους συντρόφους μου στη ταράτσα θα αισθανθώ ότι προδίδω τον αγώνα τους». Και τελικά οι εξεγέρσεις αυτές λήξανε χωρίς αιματοχυσία και βγήκε ο Ρούσσος.

02:24:13

Φ.Κ.: Ο Πετρόπουλος συγκέντρωσε την συμπαράσταση προσωπικοτήτων, όπως η Κατερίνα Γώγου και ο Γιώργος Λιάνης, που αργότερα, νομίζω, έγινε και υπουργός. Δημοσιογράφος ήτανε τότε. Την Κατερίνα Γώγου την γνώρισα κι εγώ προσωπικά, μας συμπαραστάθηκε πολύ. Μάλιστα χρηματοδότησε και την δεύτερη συναυλία στο Σπόρτινγκ που έγινε για μας το 1981, μετά από την οποία αποφυλακιστήκαμε εγώ, ο Σκανδάλης και ο Μοίρας. Είχε μια βέβαιη συμπαράσταση και έγινε ένα δικαστήριο σε δεύτερο βαθμό. Την εποχή που καταδικάστηκε ο Πετρόπουλος δεν είχε δικαίωμα έφεσης, ήταν Δικτατορία. Του δώσανε την δυνατότητα να ασκήσει το δικαίωμα έφεσης. Δικάστηκε το ’94-95; Πότε ήτανε; Και στο δικαστήριο του μειώσαν την ποινή και κατάφερε και βγήκε κι αυτός μετά από πολλά χρόνια. Μετά την εξέγερση της Αλικαρνασσού, μετά από λίγα χρόνια, βγήκε κι αυτός απ’ τη φυλακή και δεν ξαναμπήκε. Αντιθέτως ο άλλος, ο Τεμπερεκίδης, δεν μπόρεσε να προσαρμοστεί στη κανονικότητα της κοινωνίας και συμμετείχε σε μια άλλη ληστεία. Θα μου ’πεις: Λες άλλη; Γιατί ήταν μέσα για ληστεία, ληστεία μετά φόνου, μιας ενεχυροδανείστριας νομίζω, στη Θεσσαλονίκη.

02:25:52

Φ.Κ.: Μικρός ήταν τότε, όταν πρωτομπήκε, 19 χρονών. Μαζί με άλλους αποφάσισε να κάνει μια ληστεία σε ένα χωριό της Πελοποννήσου, ο Τεμπερεκίδης, και υπήρχε κι ένα φοβερό κρύο. Τους πήραν χαμπάρι, τους κυνηγήσανε. Μετά από μέρες κυνηγητό στα βουνά με χιόνι, τον κάνανε κόσκινο οι Ειδικές Αντιτρομοκρατικές Δυνάμεις που ασχολούνται με σοβαρές επιθέσεις. Σαράντα πέντε χρονών ήταν όταν τον κάνανε κόσκινο ο

Τεμπερεκίδης. Ο Πετρόπουλος από τότε που βγήκε δεν ξαναμπήκε στη φυλακή. Είχε ήδη 3 βιβλία που του ’χανε βγάλει. Εκτός από τους *Γδάρτες ονείρων* έβγαλε και το *Τριαντάφυλλο*, και αυτό με ιστορίες μέσα απ’ τη φυλακή, και ένα τρίτο βιβλίο *Η Σκέψη*, που λέει τις απόψεις του για την κοινωνία. Και αργότερα έβγαλε κι ένα άλλο βιβλίο για τις εμπειρίες του από τις Φυλακές Ανηλίκων. Γενικά είναι μια σημαντική προσωπικότητα και μόνο το γεγονός ότι ηγήθηκε σε 2 τόσο σημαντικές εξεγέρσεις, όπως στις πειθαρχικές φυλακές Κέρκυρας το ’87 και το ’90 στην Αλικαρνασσό, που επεκτάθηκε αυτή η εξέγερση σε όλη τη χώρα, αυτό και μόνο δείχνει ότι είναι. Και δεν είναι κανένας άνθρωπος θηριώδης, χοντρός. Είναι ένας κοντούλης, αδυνατούλης. Δεν σου γεμίζει το μάτι που λένε. Αλλά έτσι ήταν και ο Τεμπερεκίδης, κι αυτός ήταν έτσι μικροκαμωμένος, αλλά ήταν άνθρωποι πολύ δυνατοί.

02:27:33

Φ.Κ.: Είναι δηλαδή, γιατί δεν έχει πεθάνει ο άνθρωπος, ο Πετρόπουλος. Ο Τεμπερεκίδης έχει σκοτωθεί.

02:27:39

[ΤΕΛΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ]